

1877-1879 Tarihli Merzifon Şer'iyeye Sicilindeki Tereke Kayıtlarının Değerlendirilmesi

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 08 / 08 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr. Ali AÇIKEL

Üye : Prof.Dr. Alpaslan DEMİR

Üye : Doç.Dr. Ahmet YÜKSEL

Üye : .....

Üye : .....

İmzası

.....
.....
.....

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun
.25../.07../2019 tarih ve 44.02 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul
edilmiştir.

Prof.Dr. İlhan EROĞLU

Enstitü Müdürü: ..... Enstitü Müdürü

TC

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**1877-1879 TARİHLİ MERZİFON ŞER'İYYE SİCİLİNDEKİ
TEREKE KAYITLARININ İNCELENMESİ**

Hazırlayan

Pınar SİNMEZ

Tarih Anabilim Dalı

Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Alpaslan DEMİR

TOKAT

2019

BEYAN SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzu çerçevesinde, Prof. Dr. Alpaslan Demir danışmanlığında hazırlamış olduğum “1877-1879 Tarihli Merzifon Şer’iyye Sicilindeki Tereke Kayıtlarının Değerlendirilmesi” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel olarak tüm etik değerlere ve kurallara uygun hazırlandığına, aksinin tespit edilmesi halinde ise her türlü hukuki sorumluluğu kabul ederim.

20/07/2019

PINAR SİNMEZ

İmza

TEŐEKKÖR

Tez konumun belirlenmesinden ve çalıőmamda en son aőamaya gelinceye kadar benden hiç bir zaman desteğini esirgemeyen ve her konuda yardımcı olan çok değerli Prof. Dr. Alpaslan DEMİR hocama teőekkÖrÖ bir borç bilirim. Ayrıca tÖm bu sÖrete her zaman, maddi ve manevi her alanda benim yanımda olan baőta kıymetli eőim HÖsamettin Sinmez'e ve sevgili aileme teőekkÖrlerimi sunuyorum.

1877-1879 TARİHLİ MERZİFON ŞER'İYYE SİCİLİNDEKİ TEREKE KAYITLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin hem iktisadi hem de içtimai hayatı hakkında bizim için mühim kaynak niteliği taşıyan tereke kayıtları, Osmanlı hukuk sistemine göre, ölen kişilerin geride bıraktıkları eşya ve mallarının tespit ve taksimi kadıların görevleri arasında yer alır. Sözlükte ise “geride kalan; geriye bırakılan” anlamlarına gelen muhallefin çoğulu olan muhallefât kelimesi yerine belgelerde tereke (terike) ve metrûkât da geçer. Tez çalışmamızın ana konusu, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde görev yapmakta olan Sayın Prof. Dr. Alpaslan Demir'in Tokat Müzesinde “Tokat Müzesi gelen-giden evrak kayıt defteri”nde yapılan araştırmalar sonucunda tespit etmiş olduğu Merzifon Şer'iyye Sicilindeki 1877-79 yılları arasını kapsayan tereke kayıtlarıdır. Bu çalışmada 112 tereke kaydında geçen hükümler hakkında detaylı bilgi verilmiş ve bu bilgileri gerek nicelik gerekse nitelik açıdan değerlendirilmiştir.

Tez; giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmuştur. Tezimizin giriş kısmında genel bir değerlendirme yapıp, bilgi verildikten sonra birinci bölüme geçilmiştir. Birinci bölümde çalışmanın amacı, yöntemi ve izlenilen yol ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, şer'iyye sicilleri ve Osmanlı Devleti'ndeki yeri ve önemi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, şer'iyye sicillerine tereke kayıtlarının nasıl yapıldığı ve terekedeki bilgiler aktarılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise İslam hukukuna göre mirasın, mirasçının tanımı yapılmış ve terekedeki bulgular hakkında bilgi verilmiştir.

Sonuç kısmında ise elde edilen tüm bilgiler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Merzifon, Tereke, Şer'iyye Sicilleri, 19.y.y.

ABSTRACT

According to the Ottoman legal system, the determination and distribution of the goods and property left behind by the deceased are among the duties of the judges. In the dictionary “the remaining; The word ‘muhallefat’”, which is the plural of muhallef, which means geriye left behind geer, is replaced by tereke and metr k t in documents. The main subject of our thesis is who is working at Gaziosmanpaşa University in Tokat Prof. Dr. Alpaslan Demir's Tokat Museum “Tokat Museum incoming and outgoing documents in the registry” as a result of research conducted in the Merzifon Şer’iyye Register 1867-79 are records of the land. In this study, detailed information was given about the provisions mentioned in the 112 tereke record and this information was evaluated both in terms of quantity and quality.

Thesis; introduction consists of four chapters and results. In the introduction part of our thesis, a general evaluation is made and after the information is given, the first part is started. In the first part, the aim, method and the course of the study are given. In the second part, information about the Sharia registers and their place and importance in the Ottoman Empire is given. In the third section, how the land registrations are made and the information in the land are given to the registers. In the fourth and last part, the definition of the heir and the heir according to Islamic law is made and information about the findings in the estate is given.

In the conclusion part, all the information obtained were evaluated.

Key Words: Merzifon, Tereke, Şer’iyye Registers, 19.y.y.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Etik Sayfası.....	İ
Teşekkür.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
Tablolar Listesi.....	ix
Grafikler Listesi.....	x
Kısaltmalar.....	xi
Transkripsiyon Harfleri.....	xii
Giriş.....	1
BÖLÜM 1:	
ÇALIŞMANIN TANITIMI	
1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Metodu.....	2
1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	2
1.4. Çalışmanın Önemi.....	2
1.5. Konuyla İlgili Yapılan Çalışmalar.....	3
BÖLÜM 2:	
ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE OSMANLI DEVLETİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	
2.1. Şer'iyye Sicilleri.....	5
2.1.1. Hüccetler.....	6
2.1.2. İ'lamlar.....	6
2.1.3. Berat (Nişan).....	7
2.1.4. Ferman.....	7
2.1.5. Buyruldu.....	7
2.1.6. Tezkereler.....	7
2.1.7. Temessük.....	8
2.1.8. Mürasele.....	8
2.1.9. Maruzlar.....	8
2.2 Şer'i Mahkemeler Hakkında.....	8
2.2.1. Şer'i Mahkemelerin Gelişimi.....	8
2.2.2. Mahkemelerde Görevli Kişiler.....	9

2.2.3. Mahkemelerde Tutulan Kayıtlar.....	9
2.3. Osmanlı Devleti'nde Kadı Ve Görevleri.....	10
2.3.1. Kadı.....	10
2.3.2. Kadıların Görevleri Ve Görev Süreleri.....	11
2.3.3. Kadı Mahiyetinde Görev Yapanlar Arasında Kassamlık.....	12
2.4. Osmanlı Devleti'nde Terekeler Ve Terekelerin Özellikleri.....	14
2.4.1. Terekelerin Oluşturulması.....	14
2.4.2. Terekelerin Önemi.....	14
2.4.3. Terekelerin Düzenlenmesi.....	14
2.4.4. Tereke Defterlerine Kayıt İşlemleri.....	15
2.5. Tereke Kayıtlarındaki Genel Hükümler.....	16
2.5.1. Tereke Defterlerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	16
2.5.2. Mirasın Şartları.....	17
2.5.3. Mirastan Hak sahibi Olan Kişiler Ve Kurumlar.....	17

BÖLÜM 3:

MERZİFON ŞER'İYYE SİCİLİNDEKİ TEREKE KAYITLARININ GENEL TANITIMI

3.1.DEFTERİN FİZİKİ ÖZELLİĞİ.....	19
3.1.1.Terekenin Tutum, Yazım Şekli ve Tarzı.....	19
3.1.2.Tereke Sahibinin Bilgisi	19
3.1.3.Tereke Sahibinin Bıraktığı Malların Yazımına İlişkin Bilgiler.....	19
3.1.4.Tereke Sahibinin Genel Özellikleri.....	20
3.2.TEREKE SAHİPLERİNİN ve SOSYAL ve EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	
3.2.1.Tereke Sahiplerinin Sosyal Özellikleri.....	20
3.2.1.1. Tereke Sahiplerinin Sosyal Özellikleri.....	20
3.2.1.2. Tereke Sahiplerinin Yaşamış Oldukları Yerler.....	30
3.2.1.3. Tereke Sahiplerinin Medeni ve Dini Durumları.....	31
3.2.1.4. Tereke Sahiplerinin Kullanmış Oldukları Unvan ve Meslek İsimleri.....	32
3.2.2. Tereke Sahiplerinin Ekonomik Özellikleri	34
3.2.2.1. Tereke Sahiplerinin Genel Servet Dağılımı.....	35
3.2.2.2.Tereke Sahiplerinin Ekonomik Sınıfı.....	36
3.2.2.4. Terekedeki Alacak-Borç Bilgileri.....	39

BÖLÜM 4:**TEREKEDİ BULUNAN MALLAR ve BUNLARIN DÖKÜMÜ**

4.1.GAYRİMENKULLER.....	43
4.2. MENKULLER.....	45
4.2.1. Terekelerdeki Altın ve Para Cinsleri.....	46
4.2.2. Terekelerde Bulunan Giysi, Tekstil ve Kumaş Türleri.....	50
4.2.3. Yatak ve Çarşaf Türleri.....	53
4.2.4. Mutfak Araç ve Gereçleri.....	54
4.2.5. Hayvan Türler.....	55
4.2.6. Çeşitli Ev ve İş Aletleri.....	56
4.2.7. Terekelerde Bulunan Tarım Ürünleri.....	58
4.2.8. Kesici ve Vurucu Aletler.....	59

BÖLÜM 5:**İSLAM HUKUKUNA GÖRE MİRAS ve MİRASIN PAYLAŞIMI**

5.1.İSLAM VE OSMANLI HUKUKUNDA MİRAS.....	61
5.2. GENEL KURALLAR.....	62
5.2.1. Mirasın Esasları.....	62
5.2.2. Mirasçı Olmak İçin Gereken Sebepler.....	62
5.2.3. Miras İçin Aranılan Şartlar.....	62
5.2.4. Mirasa Engel Teşkil Edecek Durumlar.....	62
5.3. TEREKE ÜZERİNDE OLUŞABİLECEK HAKLAR.....	63
5.4. TEREKE ÜZERİNDE HAK SAHİBİ OLAN MİRASÇILAR.....	63
5.4.1. Farz Sahibi Olan Mirasçılar (ashab-ı feraiz).....	63
5.4.2. Başkası Sebebiyle Mirasçı Olanlar (Asabe Bigayrihi).....	64
5.4.3. Neseb Bakımından Asabe Olanlar (Kan Hısımlığı).....	64
5.4.4. Redd Yoluyla Kendilerine Miras Bırakan Kişiler.....	64
5.4.5.Zevi'l-erham.....	64
5.4.6. Meval'l-müalat.....	65
5.4.7. Başkası Üzerinden Bağlı Olduklarını Söyleyenler.....	65
5.4.8. Mirasa Üçte Bir (1/3)' den Fazla Pay Alınmasının Vasiyeti.....	65
5.4.9. Bir Varis Olarak Kabul Edilen Beytü'l-mal.....	65
SONUÇ.....	77
KAYNALAR.....	79

EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	94

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa:</u>
Tablo: 3.1. Tereke Sahiplerinin Genel Bilgileri.....	20
Tablo:3.2. Tereke Sahiplerinin Yaşamış Oldukları Yerler.....	30
Tablo:3.3. Tereke Sahiplerinin Medeni Vaziyetler.....	31
Tablo:3.4. Tereke Sahiplerinin Dini Durumları	32
Tabo:3.5. Tereke Sahiplerinin Kullandıkları Unvan ve Lakaplar.....	33
Tablo:3.6.Tereke Sahiplerinin Mesleki Durumu.....	34
Tablo:3.7. Tereke Sahiplerinin Genel Servet Dağılımı.....	35
Tablo:3.8. Tereke Sahiplerinin Servet Dağılımına Göre Ekonomik Sınıf Yapısı..	36
Tablo:3.9. Müslüman ve Gayrimüslimlerin Servet Dağılımı.....	37
Tablo:3.10. Müslüman Tereke Sahiplerinin Serveti.....	38
Tablo:3.11. Müslüman Erkek ve Kadınların Ekonomik Sınıf Yapısı.....	38
Tablo:3.12. Müslüman Erkek ve Kadınların Servet Dağılımı.....	38
Tablo:3.13. Terekesinde Borcu Bulunan Müslüman ve Gayrimüslimler.....	39
Tablo:3.14. Mahmud Çavuş Oğlu Aşır bin Mahmud Bin Abdullah'ın Borçlu Olduğu Kişiler.....	40
Tablo:3.15. Terekesinde alacağı Olan Müslüman ve Gayrimüslimler.....	41
Tablo:4.1. Müslüman ve Gayrimüslimlerin Gayrimenkulleri.....	43
Tablo:4.2. Mesken Sahiplerinin Din ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	44
Tablo:4.3. Bağ ve Bahçe Türleri.....	44
Tablo:4.4. Dükkan ve İşletme Sahipleri.....	44

Tablo: 4.5. Terekesinde Nakit Para Olanların Genel Bilgileri.....	46
Tablo:4.6. Terekesinde Nakip Para Olanların Din ve Cinsiyete Göre Dağılımı ...	47
Tablo:4.7. Terekesinde Altın Bulunanlar.....	47
Tablo:4.8. Terekesinde Altın Bulunanların Genel Değerlendirmesi.....	49
Tablo:4.9. Terekesinde Takı ve Ziyet Eşyası Bulunanlar.....	49
Tablo:4.10. Terekede Bulunan Baş Giysileri ve Fiyatları.....	50
Tablo:4.11. Terekede İsmi Geçen Giysiler.....	51
Tablo:4.12. Terekede İsmi Geçen Tekstil Ürünleri.....	52
Tablo:4.13. Terekelerde Bulunan Döşek, Yorgan, Çarşaf ve Diğer Ürünler.....	53
Tablo:4.14. Terekelerde Bulunan Mutfak Eşyaları.....	54
Tablo:4.15. Terekelerde Bulunan Hayvan Türleri.....	55
Tablo:4.16. Terekelerde Bulunan Çeşitli Ev, İş, Tarım ve Hayvan Aletleri.....	56
Tablo:4.17. Terekelerde Bulunan Tarım Ürünleri.....	58
Tablo:4.18. Terekesinde Silah, Tüfek, Tabanca ve Kılıç Bulunanlar.....	59
Tablo:5.1. Tereke Sahipleri, Varisleri ve Mirasçı Sayıları.....	66

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik:1. Tereke Sahiplerinin Genel Servet Dağılımı 66

KISALTMALAR

- E.** : Erkek
a.g.e. :Adı Geçen Eser
C. : Cilt
G.M. : Gayrimüslim
K. : Kadın
M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı
M. : Müslüman
S. : Sayı
s. : Sayfa
T.D.V.İ.A. : Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
(...) : Okunamadı

GİRİŞ

Tarihin geçmişe ait olup geleceğe ışık tutan birçok kaynağı vardır. Bu kaynaklardan en önemlilerinden birini oluşturan ve bize kaynaklık eden Şer'iyye sicilleri içerisindeki tereke defterleri de bize Osmanlı Devleti'nin hem ekonomik hem de sosyal yapısı hakkında bilgi veren önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Biz de bu önemli kaynaklardan hareketle Osmanlı Devleti içinde terekelerin önemini ve mahiyetini açıklamaya çalışacağız.

Bu çalışmadaki amaç; Osmanlı Devleti'nde bu uygulamanın başlangıcından bitimine kadar olan dönemde tereke defterlerinin tarihimize ne gibi katkıları olduğuna, hangi alanlarının aydınlatıldığı, Osmanlı Devleti'nin hem sosyal hem ekonomik hayatına dair ne gibi bilgileri bize sunduğuna bakmaktır. Bundan dolayıdır ki Osmanlı Devleti'nde kassamlar tarafından kaydedilen tereke defterleri şer'iyye sicillerinde yer alan ve bize geçmişimizle ilgili, Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomi hayatıyla ilgili kıymetli belgelerden biridir. Çünkü biz bu belgelerden evlilik türlerini, medeni hallerini, mirasçılarının olup olmadığını, meslek, görev ve unvan gibi durumlar hakkında bilgi verip, kişinin toplum içindeki mevkii ve rolünün tanımlanması, dönemin içtimai yapısı hakkında bizleri aydınlatmaktadır.

Terekeler aynı zamanda bize Osmanlı Devleti'nin iktisat tarihi hakkında da analiz etmemize yardımcı olacaktır. Çünkü biz bu belgeler ışığında Osmanlı'nın borç-alacak ilişkileri, mali bilgilerin dökümü, para cinslerinin nakit olarak değerlendirilmesi ve fiyat hareketlerinin bilgisine de ulaşmaktayız. Ayrıca bize sadece erkeklerle ilgili değil kadınların yaşam tarzı hakkında da bilgi vermektedir. Örneğin; kentli kadınların giysi ve ziynetleri konusunda da çok önemli kaynak niteliği oluşturmaktadır. Bu kadınların ne tür ziynet eşyası kullandıkları, hangi mücevherleri ya da en değerli ziynet eşyalarının hangi bölgede daha çok rağbet edildiği konusunda da bizim için önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Terekelerle ilgili biz de yapılan araştırmalar ışığında Osmanlı Devletindeki uygulanış biçimini, örnek aldığı yöntemleri, kimler tarafından ne şekilde hangi şartlar gereğinde tutulduğunu ve bu defterler sayesinde Osmanlı ile ilgili hangi bilgileri ve verileri sunduğu hakkında kısa bir çalışma yapıp bunu sunmaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇALIŞMANIN TANITIMI

1.1.ÇALIŞMANIN AMACI

Hazırlanan bu tez çalışmasının amacı 1877 ile 1879 yılları arasında Merzifon'da dönemin vaziyeti hakkında bilgi elde etmek ve bu bilgileri değerlendirmektir. Çünkü Şer'iyye Sicillerinden edinilen bilgiler bizi hemen hemen her konu hakkında bilgilendirmiştir. Biz de bu Merzifon Şer'iyye Sicilindeki yüz on iki terekeden yola çıkarak tereke sahiplerinin kimler olduğunu, çocuğunun olup olmadığını ve varsa kaç çocuk olduğunu, evli olup olmadığını ve kaç eşli olduğunu varsa geride bıraktığı mirası ve bunların kime bırakıldığı, dönemin en çok kullanılan eşyalarını ve rağbet gören ürünlerin vs. gibi tüm bilgileri rakamlarıyla birlikte betimleyici bir üslupla aktarmaya çalıştık.

1.2. ÇALIŞMANIN METODU

Hazırlanmış olan bu tezde izlenen yöntem Merzifon Şer'iyye Sicilindeki konulara göre araştırma ve incelemede bulunmak ve bunları değerlendirmek olmuştur. Terekelerdeki bilgiler gerekli yerlerde tablo, şekil ve grafiklerle anlatılmış ve bunların dışında kalan bilgilerde aslına uygun kalınarak aktarılmıştır.

1.3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmamızın sınırı mevcut bulunan 1877-1879 tarihli, Tokat Müzesinde bulunan, Merzifon Şer'iyye sicilinde yer alan 112 terekeye bağlı kalmıştır. Dolayısıyla kaynak ve doküman araştırma ve incelemesi de bu belgeler etrafında şekillenmiş olup bu çerçevede gelişmiştir. Çünkü adı geçen bölge ve yaşanmış olan dönemin de incelenmiş olduğu tarih belli bir aralıkta olduğu için yapılan çalışmalarda bu bölge ve tarihe bağlı kalınarak yapılmıştır.

1.4.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmadaki amaç aslında bu bilgilerin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak açısından da değer kazanır. Çünkü bize Osmanlı Sancağı altında olan Merzifon'un 1877-79 yılları arasındaki yeri ve bulunduğu konumu en iyi şekilde anlamamız açısından yol gösterici belgeler niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda Şer'iyye sicilleri ve içerisinde yer almış olan tereke kayıtları bize araştırılan dönem hakkında en iyi bilgileri veren kaynak niteliği oluşturmuştur.

1.5.KONUYLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve çalışmalara bakacak olursak Merzifon Şer'iyye Sicilleri ile ilgili 2 adet çalışma görmekteyiz.

Bunlar:

- 1) Demir, Alpaslan- Dnder, Yasin, "Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyye Sicili", III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, 8-10 Ekim 2015, Merzifon-Amasya, Bildiriler Kitabı, 2015
- 2) Demir, Alpaslan- Dnder, Yasin, "Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyye Sicili-II", Uluslararası Amasya Sempozyumu 4-7 Ekim 2017 Amasya, Bildiriler Kitabı, C. 1, Amasya 2017.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞER'İYYE SİCİLLERİ ve OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ YERİ ve ÖNEMİ

2.1.ŞER'İYYE SİCİLLERİ

Osmanlı Devleti'nin araştırılıp incelenmesi açısından Şer'iyye Sicilleri taşıdıkları önem ve konu mahiyetlerinden dolayı araştırmacılar için birinci dereceden kaynak olma özelliğini taşımaktadır ve bu yöndeki özelliği hiçbir şüpheye yer vermeyecek niteliktedir.¹ Şer'iyye Sicilleri kadılar tarafından tutulan ve kendi görev ve sorumluluklarıyla ilgili her türlü konunun kaydedildiği belge ve bilgileri barındıran kayıtlardır.² Bu belgelere ‘*kadı divanı, kadı sicili*’ ya da ‘*sicillat-ı şer'iyye*’ diye de tabir edilmektedir.³

Bu deftere ihtiva ettiği konular açısından bakacak olursak Osmanlı Devleti'ndeki hem merkezde hem taşrada her sınıftan insanlar arasındaki hukuki işlere dair tutulan kayıtları içermiştir. Bu yüzden biz kadı sicillerinden toplumla ilgili her konuda; eğitim ve kültür, sağlık ve ekonomi, ziraat ile ilgili ve tabii ticaretle ilgili meselelerin aydınlatılmasında da vazgeçilmez birer kaynak olma özelliği taşımaktadır.⁴ Bu bağlamda Osmanlı hayatının gerekse aile, toplum ve gerekse ekonomi ve hukuk gibi birçok alanıyla ilgili bilgi veren, tarih için en mühim kaynaklardır.⁵

Şer'iyye Sicillerinde bulunan yazılı kayıtları ilk olarak ele aldığımızda iki ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunlardan ilki kadıların bizzat kayıt altında tuttuğu defterlerdir. Bir diğeri ise kadıların bizzat kendilerinin oluşturmadıkları ama kadılara hitaben gönderilen ve sicile kaydedilen fermanlar, tayin beratları, buyrulduklar ve diğerk hüküm çeşitleridir.⁶

¹ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri, Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*, Türk Dünyası Araştırmaları Yay., C. 1, İstanbul 1980, s.105.

² Mustafa Öztürk, “Osmanlı Dönemi Fiyat politikası ve Fiyatların Tahlili”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., C.10, Ankara 2002, s.843.

³ Ekrem Tak, *Diplomatik Bilimi Bakımından XVI-XVII Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009, s.57.

⁴ Alpaslan Demir- Yasin Dönder, “Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyye Sicili”, III.Uluslar Arası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, Amasya 2015, s.76.

⁵ Yunus Uğur, “Şer'iyye Sicili”, *TDVİA, Türk Diyanet Vakfı Yay.*, c.39., İstanbul 2010, s.9.

⁶ Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, İstanbul 2002, s.13-14.

Şer'iyye Sicilindeki belge türleri ve özelliklerine bakacak olursak ise:

2.1.1. Hücetler(Senedat-ı Şer'iyye) ve özellikleri

Sözlük anlamı delil ve bir yapılmış bir işin sabit olduğuna sebebiyet verecek olan şey demektir.⁷Şer'iyye Defterlerindeki kayıtların çoğunluğunu oluşturan belgelerdir. Hücetlerin genel olarak başında bulunan ifade "Ya hüccetin düzenlendiği mahkemenin ait olduğu şehir isim yazılır ve bu mahkemenin bulunduğu şehre "mahruse", "mahmiye" ya da "medine" gibi kelimelerinden her hangi biri getirilir.⁸Her ne kadar hücetlerin içeriği ve düzenleme şekilleri aynı olsa da, hücetlerde kendi içlerinde konularına göre farklılık gösterip belli gruplara ayrılmışlardır. Bunlar evlenmeyle ilgili konular, vakıf işlemleri, boşanma işlemleri, nafaka işlemleri ve hüceti zahirîyedir.⁹

2.1.2. İ'lamlar:

Şer'iyye sicilleri içerisinde yer alan ve çoğu zaman diğer belgelerle karıştırılan bir diğer belge türüdür i'lamlardır. Kelimenin anlamına baktığımız zaman ise terim olarak, bulunan bir şer'i hükmün ve bu hükmün altına karar veren kadının imzasını ve mührünü taşıyan belgedir.¹⁰Bir diğer anlamda ise "bildirme" anlamı taşımaktadır. İ'lamın özelliklerini sıralayacak olursak ise:

- Karar veren hâkimin imzası veya mührü diğer belgelerin tersi belgenin altında yer alır
- Bu belgede öncelik olarak, davacının adresi, adı ve babasının adı yazılır.
- Davası olan kişinin iddia ettiği konunun eksiksiz olarak ifade edilmesidir.
- Davacının ortaya attığı iddiaya göre davalının zikrettiği ifade kısmıdır. İddiasını ispat etme zorunluluğu ise i'lamların en önemli özelliği ve şartıdır.

Tüm bu işlemlerin sonunda hâkimin i'lam metninden sonra kararını verip açıklamasıdır.

İ'lamlarda :

⁷ Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2002. , s.13-14

⁸ Ahmet Akgündüz, *İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri*, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, s. 61.

⁹ Akgündüz, *a.g.e.*, s. 61.

¹⁰ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri, Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*, Türk Dünyası Araştırmaları Yay., C.1, İstanbul 1980, s.107.

- I. Belgede tarih ya Arapça olarak yazılır ya da yazı olarak kayda geçirilir.
- II. Hücetlerde olduğu gibi i'amlarda da Şuhudu-l hal başlığı altında şahitlerin ismine yer verilir.

2.1.3.Berat (Nişan):

Arapça bir kelime olup, lügat manası yazılı kağıt ve mektup olarak tabir edilen bir kelimedir. Bu tabir Osmanlı Devleti teşkilatında devlet içinde oluşabilecek bazı görevlendirme veya yetki vermek amacıyla padişahın tuğrasıyla verilmiş olan bir emirdir.¹¹Bir diğer deyişle rütbe ve nişan veya bir ayrıcalık verildiğini belgeleyen padişahın kendi imzalı veya tuğralı ferman veya kâğıt.¹²

2.1.4.Ferman:

Padişahın, yerine getirilmesini istediği işlerin yazılı olarak verildiği emir, buyruktur. Fermanlar iki türdür. Bunlardan ilki, doğrudan divandan, maliyeden yazılarak belgenin üzerine padişahın tuğrası çekilip üzerine de sultanın kendi el yazısıyla verilecek olan emir yazılıp gönderilirdi. Bir diğer ferman türü ise padişahın bizzat kendi el yazısıyla yazılmış herhangi bir uyarı veya tehditkârı şekilde tabir edeceğimiz türden icabet eden ferman türüdür.¹³

2.1.5. Buyruldu:

Osmanlı Devleti'nde padişahın fermanından sonra gelen en önemli belge niteliği taşıyan sadrazamın emir ve isteklerinin yazılı olduğu belgelerdir. Bu bağlamda Şer'iyye Sicilleri bu belgeleri de kendi bünyesinde ihtiva eder. Buyrulduğu sadrazamlar yazabildiği gibi kendi emri ve isteği doğrultusunda yetki vermiş olduğu kadılarda yazabilirdi.

2.1.6.Tezkereler:

Şer'iyye Sicillerinde yer alan ve kadıların dışındaki yetkili kişilerce tutulan yazılı belgelerdir. Osmanlı diplomasisindeki şekline baktığımız zaman ise daha çok üstten alta veya kendi eş değer vazifeliler arasında yazışma yapılan resmi belgelerdir.

2.1.7.Temessük:

¹¹ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1, Yargı Yay., Ankara 2004, s.608.

¹² İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara 2011, s.180.

¹³ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, s. 608.

Sözlük anlamı açısından bakacak olursak Temessük; anlaşma, sözleşme, bir borcun karşılığı olarak borçlu kişi tarafından verilmiş olan senettir.¹⁴ Şer’iyye Sicillerindeki manas ise; miri arazide veya gayr-i sahih vakıflarda tasarruf hakkı sahiplerine yetkili makam veya şahıslar tarafından verilmiş olan belge demektir.¹⁵

2.1.7.Mürasele:

Sözlük anlamı mektuplaşma, yazışma olarak bilinen ve aynı zamanda kadıların naip temini için yazmış oldukları resmi mektup, buyruktur.¹⁶

2.1.8.Maruzlar:

Arzolunmuş, sunulmuş anlamına gelen¹⁷ maruzun Şer’iyye Sicilindeki anlamı kadılar tarafından kaleme alındığı halde ihtiva ettiği konulardan ötürü resmi olmayan evrak ve belgelerdir.

2.2.ŞER’İ MAHKEMELER HAKKINDA

2.2.1.Şer’i mahkemelerin gelişimi

Osmanlı Devletinin klasik dönem olarak adlandırdığımız dönemde adliye teşkilatının tek yargı kurumudur Şer’iyye Mahkemeleri. Her ne kadar yetkilerinin birçoğu daraltılmış olsa da, Tanzimat’tan sonra da bu mahkemeler varlığını sürdürmüştür.¹⁸

Kurulduğu yıllarından itibaren Şer’i kaza yöntemini benimsemiş olan Osmanlı Devleti, bu sebepten dolayı il tayin ettiği memurlardan birisi olan kadıları da bu mahkemelerin başında idari temsilcisi olarak atamıştır. Bu mahkemelerde tek kadı görev yapar ve bu mahkemelerin bulunduğu, sadece mahkemelere ait belli bir makam binası bulunmamaktadır.¹⁹

Şer’i mahkemeler diğer İslam hukukunu esas alan Müslüman devletlerde olduğu gibi Osmanlı Devletinde hukuk sisteminin temelini oluşturmuştur. Osmanlı Devleti’nin

¹⁴ Pakalın, *a.g.e.*, s.1681.

¹⁵ Ahmet Akgündüz, *Şer’iyye “Sicilleri, Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler, Türk Dünyası Araştırmaları Yay.*, C.1., İstanbul 1980, s.48.

¹⁶ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt 1. s.1187.

¹⁷ İsmail Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara 2011, s.1015.

¹⁸ Tufan Gündüz, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2013, s.380.

¹⁹ Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer’iyye Mahkemeleri ve Şer’iyye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2009.

duraklamaya girmesiyle birlikte, devletin diğer organlarında da bozulmalar meydana geldiği gibi bu alanda da zamanla bozulmalar başlayacaktır.

2.2.2.Mahkemelerde görevli kişiler

Şer'i mahkemelerin başında Osmanlı'nın atadığı ve neredeyse en geniş yetkilere sahip olan , tüm görevleri ve yetkileri elinde bulunduran, her anlamda donanımlı olunmasına önem gösterilen kadılar, idari olarak Şer'i mahkemenin en başında yer alırdı. Ancak yardımcı olacak bazı görevli kişiler de mahkemelerde bulunurlardı.

Mahkemelerde hem görevli hem de kadınların yardımcıları sıfatıyla bulunan kişilerin başında, kadının başyardımcısı pozisyonunda görev yapan ve bir nevi kendi şahsına ait personel olarak düşünebileceğimiz naib bulunurdu.²⁰

Mahkemelerde bulunan ve kadının yanında görev yapan en önemli memurlardan birisi de katiptir. Sözlükte ifade edilen ketb yani ‘yazmak’ fiilinden türetilmiştir.²¹Çünkü katip, mahkemede görüşülen davaların kayıt işlemlerini yapar, şahitlik eden varsa onların ifadesini alan bir görevlidir. Sadece kayıt işlemleri değil aynı zamanda kayıt işlemi yaptırılan defterlerin düzenlenmesinden ve muhafaza edilmesinden de sorumlu olan kişidir.

Şer'iyeye mahkemelerinde görev yapan diğer bir memur; noter işleriyle uğraşan ve gerektiğinde tercümanlık yapan Emin ve bir diğeri ise mahkemede çıkacak herhangi bir olayın vuku bulmasını önlemek amacıyla her zaman hazır olarak bulunan Muhzır yani adli polis memurudur.

Mahkemelerde görevli olan bir diğer memur ise mahkeme arşivinin muhafaza edilmesini sağlayan arşiv muhafızı da burada görevli olan önemli memurlardan biridir.

Kadının en önemli yardımcılarında biriside muhtesiptir. Muhtesip ise, adli görevlerde bulunmaktan ziyade daha çok belediye işlerinde ve mülki görevlerde kadıya yardımcı olurdu.

²⁰ İlber Ortaylı, *Hukuk Ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul 2016, s.7.

²¹ Mustafa Sabri Küçük, ‘Katip’, *TDVİA*, C.25., Ankara 2002, s.49.

2.2.3..Mahkemelerde tutulan kayıtlar

Osmanlı Devleti'nde Şer'iyye mahkemelerinde tutulan tüm kayıtlar ve belgeler, Şer'iyye Sicilleri ve Kadı Kayıtları olarak adlandırılmıştır.²²

Şer'i Mahkemelerde tutulan kayıtlar ise şunlardır:

- Merkezden gönderilen her hangi bir konu hakkında verilen ferman, berat ve mektupların kopyaları,
- Vali, Mutasarrıf ve Mütesellim gibi mahalli yönetici sıfatında olan kişilerin, herhangi bir konuda, sancakta veya şehirde oluşan problemleri çözmek için yayınladıkları buyrulduklar ile bunların yapmış oldukları çalışmaları gösteren kayıtlar.²³
- Tereke kayıtları ve mirasın nasıl dağıtılacağı ile ilgili konular.
- Dini günlerin bildirilmesi ve tespit edilmesi için tutulan kayıtlar.
- Aile içi anlaşmazlıklar, problemler, evlenme, nişanlanma, boşanma vb. konular da çözüme kavuşturmak.
- Noter görevini ifa etmek ve yerine getirmek.
- Vakıflarla ilgili her konuyla ilgilenmek ve vakıflarla ilgili mevzuları belirlemek.
- Savaş zamanında ordunun ihtiyacının ne surette karşılanacağı, hangi güzergahları kullanacaklarını, ihtiyaçlarını ve bunların belirlenip karşılanmasını sağlamak.
- Para, mal ve altın gibi çeşitli eşyaların fiyatlarını gösteren kayıtlar.
- Vergilerin toplanmasına dair bilgiler bulunmaktadır.

2.3.Osmanlıda Kadı ve Görevleri

2.3.1.Kadı

Kadı; kelime manası olarak Arapça da Kaf ve Dad harfleriyle meydana gelen 'kada' yani yargılama kelimesinden türemiştir ve yargıç anlamına gelmektedir.

Osmanlı'da kadılık müessesine baktığımız zaman hiç şüphe yok ki kurulmasından itibaren mensubu olduğu İslam dininin ilkelerini kendine rehber edinmiş

²² Orhan Büyük, *Şer'iyye Sicillerin Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s.18.

²³ Orhan Büyük, *a.g.e.*, s.19.

ve bunu kendine örnek alıp, bu yolda iz süren bir hukuk sistemi oluşturmuştur. Bu bağlamda kadılığın ilk örneklerine baktığımız zaman İslam'da ilk kadı işlerini yerine getiren kişinin Peygamber Efendimiz 'in bizatihi kendisi olduğunu görmekteyiz.²⁴

Osmanlı Devleti'ndeki yerine baktığımız zaman ise kurucusu Osman Bey'in ilk tayin ettiği iki memurdan birisinin kadı olduğunu da görmekteyiz.²⁵

Osmanlı kurulduğu ilk günden itibaren, buna beylik dönemi de dahil, fethettiği her bölgeye, hukuk ile ilgili her konuda idareyi ele alması için bir kadı ve kadıyı temsilen de bölgeye subaşı atamıştır. Osmanlı Devleti'nde bir kadı her konuda donatılmış, kendinden önceki beyliklerden ve devletlerden çok daha geniş bir yetki ile görevlendirmiş olduğu bir memurdur. Çünkü kadı; bir mahkeme yargıcı olduğu kadar aynı zamanda bir noter, şehirdeki vakıfları teftiş etme yetkisi elinde bulunan ve en tabiisi de bir belediye reisidir.²⁶ Buna en güzel örneklerden biri de kadının desteğiyle yapılan her işin reddedilemez hükmü taşımasıdır.²⁷

2.3.2.Kadıların görev ve görev süreleri

Kadıların görevi ve yetkilerine baktığımız zaman, doğrudan padişah fermanıyla atanmıştır ve atandıkları yerlerde padişah adına adaleti temsil etme yetkisine sahip kişilerdir.²⁸ Osmanlı'da bir kadı, tek bir görevle değil adli görevinin yanında idari, mali, askeri, noter konusunda da yeterli yetkiye ve merciye sahip birisiydi.

Kadıların bir diğer görevlerine baktığımız zaman; evlenme, boşanma, veraset meselelerinden dolayı tereke paylaşımı, vasi tayini, merkezden kendisine veyahut diğer idarecilere gelen emirlerin onaylanması, mahkemelerde tutulan kayıtların şer'iyeye sicillerine geçirilmesi, kefalet, mukavele, borçlanma, vasiyet, senet gibi her türlü muameleleri yapıp kaydeder ve halka bu divanda alınan kararları bildirir, mukataa defterlerini denetleme işlemlerini yapar ve en önemli görevlerinden biri olan sefer sırasında emrinde bulunduğu ordunun ihtiyaçlarının görülmesini sağlar, ordunun

²⁴Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlili)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1995, s.45.

²⁵ Said Öztürk, a.g.e., s. 47.

²⁶ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul 2016, s.11.

²⁷ Halil İnalcık, *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*, Eren Yay., İstanbul 2000, s.51.

²⁸ Tufan Gündüz, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2013, s.300.

gideceği güzergahları düzenleyerek, bu seferden kaçanları tespit edip cezalandırmak ve gereğini yerin getirmektir.²⁹

Kadınların görev sürelerine bakacak olursak, Osmanlı Devleti kadıları atadıkları bölgelere, orada yaşayan halk ile bir yakınlaşma münasebetleri olmaması ve aradaki resmiyetin kaybolmaması adına tayin süreleri ve görevleri kısa tutulmuştur. Bu yüzden büyük kadılar genellikle bir sene, kaza kadıları ise yirmi ay süreyle tayin edilirlerdi.³⁰

Kadılar, Osmanlı Devleti kurulduğu ilk yıllar hariç, belirli sürelerle ,sınırlı olarak tayin edilmişlerdir. Bu süre XVI. yüzyıldan itibaren üç yıla, daha sonra iki yıla ve XVII. yüzyılın sonlarından itibaren de bir yıla düşürülmüştür.³¹

2.3.3.Kadı maiyetinde görev yapan kassamlar

Kassam kelimesinin sözlükteki anlamına baktığımız zaman, ‘kısmet’ mastarından türemiş olduğunu görüp³²;taksim eden, bölüştüren, dağıtan, pay eden manasına gelmektedir. İslam hukukunda terim olarak bu kelime; ganimet, şirket ve miras gibi konularda her türlü menkul ve gayrimenkul malları bölerek, varisler arasında paylaştıran memura denmektedir.³³Diğer anlamda ise kassamlar, tereke defterlerinde mirasa konu olan davalarda, bizzat kendileri davanın olduğu bölgeye giderek gerekli incelemeleri yaptıktan sonra bir neticeye varıp, davanın mirasçılar arasında paylaşımını yapan ve bir sonuca bağlayan memurlara da denmektedir. Kassamlara bakacak olursak bunları iki grupta inceleme imkânını bulabiliriz. Osmanlı Devleti’nin şer’iyye hukukun içinde olduğu teşkilatta miras paylaşımı; askeri terekeleri inceleyen kazasker kassamları tarafından ve bir mahalli kadılığında yani şer’i mahkemelerde görevli olarak bulunan kassamlar olmak üzere iki sınıftan oluşurdu.³⁴Rumeli bölgesinde yer alan kazasker kassamları Rumeli kazaskerine bağlı Anadolu tarafında Arap Yarımadası bölgesinde ve Afrika kıtasında yer alan kassamlar da Anadolu kazaskerine bağlı konuma tabiydi.³⁵Hem askeri kassamlar hem de Anadolu kassamları paylaştırdıkları miraslar

²⁹ Tufan Gündüz, *a.g.e.*, s.301.

³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s.94.

³¹ Orhan Büyük, *Şer’iyye Sicillerin Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne’de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s.25.

³² Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlili)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1995, s.20.

³³ Said Öztürk, “Kassam”, T.D.V.İ.A. , c.24, İstanbul, 2001. , s.579.

³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nde İlmiye Teşkilatı*, TTK Yay., TTK Basımevi, Ankara 1988, s.121.

³⁵ Tufan Gündüz, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El kitabı* Grafiker Yay., Ankara 2013, s.365.

karşılığında belli oranda ve belli miktarda resm -i kısmet yani tereke sahiplerinden yaptıkları işin karşılığı olan harcı alırlardı.

İslam alimleri veya İslam fakihlerine göre kassamın özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkün:

- Müslüman olmaları
- Yaptıkları işlerde olabilecekleri en iyi şekilde adil olmaları
- Görevi olarak yaptığı ve mesleğinin gerektirdiği hukuk konularına çok vakıf olmak
- Miras hukukunu çok iyi derecede bilmek
- Her anlamda hür olması ve herhangi bir cezasının bulunmaması
- Hem bedensel hem de zihinsel olarak tam ve sağlam olması

Bu tür özellikleri olan kişileri hem kadının temsilcisi olması hasebiyle hem de kazai özellik taşımasından dolayı bu özelliklere sahip olması gerekiyordu.

- Olası bir durumda Kassamların bulunmadığı kaza ve nahiyelerde kassam görevini yerine getiren naibler bulunurdu. Her iki durum söz konusu olduğunda da kassamlar göreve çıktıklarında yanlarında mirasa konu olan malların bulunduğu deftere kayıt işlemi yapan bir katip bir muhızır, hizmetçi, miras mallarına değer biçen bilirkişi ve terekeye gözcülük yapabilecek görevde olan bir dideban gibi yardımcıları bulunurdu.³⁶

Kassamların bu şekilde düzenlediği defterlerde özellikle şu sıraların izlenmesine genel olarak dikkat ederlerdi.

- İlk önce vefat eden kişinin bilgilerinin tanıtımının yapılması
- Mirasa konu olan tüm eşyaların ve malların dökümünün yapılması
- Varsa borç, yapılan masraflar gibi işlemlerin hesabı ve dökümünün yapılması

³⁶ Fatih Coşkun Ertaş, “XIV. ve XVII Yüzyıllarda Osmanlı’da Tereke Uygulaması ve Muhasebesi-Sosyo Ekonomik Yapıya ve Miras Hukukuna Etkileri” *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.4., Tokat 2012, s.210.*

- Miras dışında kalan diğer malların miktarının belirlenmesi gibi işlemlerin sırası izlenirdi.

Kassamların baktıkları bir diğer konu ise vefat eden yeniçerilerin kayıt altına alındığı ve onlara ait tereke defterleriydi.³⁷ Ölen kişilerin arasında yeniçeri tespit edilirse onların terekelerine el koyan beytü'l-malcı, katip ve müfettiş bu grup içerisinde ki askeri kassamlar da yer alırdı. El koydukları mallar daha sonra satılarak bedeli alınır ve tereke defterlerine kaydedilirdi.³⁸

2.4.Osmanlı Devleti'nde Tereke ve Terekelerin Özellikleri

2.4.1.Terekelerin Oluşturulması

Tereke, ölen bir kişinin geride bıraktığı eşyaların ve malların tümü için kullanılan bir ifadedir. Sözlük anlamına baktığımız zaman, okumak kaydetmek, geride kalan, geriye bırakılan anlamında kullanılmıştır.³⁹

İktisadi ve içtimai tarih kaynaklarımızın en önemli belgelerinden biri olan şer'iyeye sicilleri de buldukları bölgelerde, Osmanlı Devleti'ne ait akla gelen her türlü görevi yerine getiren ve tebaanın her alandaki yetkilisi ve söz sahibi olan kadılar tarafından tutulan ve gerektiğinde de tekrar kullanılmak üzere muhafaza edilen defterlerden teşekkül edilmiştir.⁴⁰ Bu tereke defterlerine 'Muhallefat Defterleri' ya da 'Metrukat Defterleri' de denilmektedir.⁴¹

2.4.2.Terekelerin önemi

Kayıt altına alma, bir şeyleri kaydetme, muhafaza etme gibi durumlar işin özüne baktığımız zaman İslamiyet'in ilk yıllarından beri süre gelen bir uygulama olmuştur. Diğer Türk-İslam Devleti'nde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de bu uygulama aynen devam etmiş ve kadılar tarafından uygulanmıştır. Özellikle de vefat eden kişilerin her türlü mal, eşya mirasını konu edinen bu defterler, Osmanlı Devleti'nin bu konulardaki araştırmaları için mühim bir kaynak niteliği taşımaktadır.

³⁷ Said Öztürk, "Kassam", TDVİA , C.24., İstanbul 2001, s.580.

³⁸ TDVİA, a.g.m., s.580.

³⁹ Tahsin Özcan, "Muhallefat", TDVİA, C.30., Ankara 2005, s.406.

⁴⁰ Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlili)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1995, s.19.

⁴¹ Tahsin Özcan, "Muhallefat", TDVİA, C.30., İstanbul 2005, s.406.

Tereke defterleri içinde barındırdığı konuları itibariyle Osmanlı Devleti'nin iktisadi, içtimai ve kültürel tarihinin en önemli kaynaklarından biri durumundadır. Bu defterlerden, ölen kişilerin sosyal konumuna, medeni hallerine, aile yapılarına, hayattayken ne tür eşyaları kullandığı bilgisine ve diğer mallarının dokümanına ulaşabiliriz.⁴²

Osmanlı'nın sicil defterleri arasında en çok tereke defterlerinin yer alması ve aynı zamanda ölen kişilerin ne tür işlerle ilgilendiklerini, hangi meslek grubuna ait olduklarını, devlet bünyesinde çalışıyorsa bunun hangi kademe olduğunu, aldığı maaşı ve bunun ailesine yansması gibi bir çok konuda da bize bilgi sunacaktır.

Tereke defterleri, hangi zamanda ve hangi bölgede kimlerin ve bunların hangi oranda esnaf, çiftçi, tüccar ve muhtelif kademe devlet hizmeti gören sosyal gruplar arasında servetin dağılımı ve unsurları, maddi kültürün yapısı ve bu yapının onların hayatına yansması, hayat şartlarının hangi düzeyde olduğunu, kullandıkları ve aldıkları malların, eşyaların lüks mü yoksa değil mi bu ve buna benzer daha bir çok bilgileri de bize sunuyor.⁴³Bu yüzdendir ki tereke defterleri, Osmanlı aile yapısı ile ilgili en önemli ve güvenilir kaynakları oluşturmaktadır.⁴⁴

Tereke kayıtlarında biz ölen kişilerden bazılarının isimlerinin önünde Hacı, şeyh, müderris, imam gibi ünvanların kullanılmış olduğunu görürüz.⁴⁵Bu da bize o dönem ve o bölgede yaklaşık olarak kimlerin daha çok ne ile uğraştıklarını ve hangi mesleğe dahil oldukları hakkında bilgilendirdiğini görmekteyiz.

Tereke defterleri bize aynı zamanda köylü, kentli, kadın ve erkek nüfusu hakkında çok özel bilgiler verir. Örneğin; kentli kadınların giysi ve ziynetleri konusunda da çok önemli kaynak niteliği oluşturmaktadır.⁴⁶Bu kadınların ne tür ziynet eşyası kullandıkları, hangi mücevherleri yada en değerli ziynet eşyalarının hangi bölgede daha çok rağbet edildiği konusunda da bizim için önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

⁴² Alpay Bizbirlik, "Tereke Defterleri Ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme", *Türkler Ansiklopedisi*, C.10., *Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.731.

⁴³ Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlili)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1995, s.27.

⁴⁴ Alpay Bizbirlik, a.g.m., s.731.

⁴⁵ Ali İhsan Karataş, "Osmanlı Toplumunda Kitap", *Türkler Ansiklopedisi*, C.11., *Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.902.

⁴⁶ Suraiya Faruqi, *Osmanlı Kültürü Ve Gündelik Yaşam*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2005, s.123.

2.4.3.Tereke defterlerine kayıt işlemleri

Bilindiği üzere tereke defterlerinin oluşturulması görevi Osmanlı Devleti'nde kadıların görev ve yetkisi dahilinde yapılmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde tereke işlerine daha önce kadılığa bağlı olarak kurulan Bab mahkemeleri bulunmaktaydı. Bu mahkemeler daha çok büyük şehirlerde kurulmuştur.⁴⁷Kadılar tereke defterleri üzerinde her türlü mal, eşya ve miras paylaşımı görevinin yanında yetim ve öksüzlerinde miras içindeki hak ve haklarını gözetmeye özen gösterirdi. Tereke defterlerinin tanzimi bu şekilde yapılırken ölen kişinin miras dışında kalan tüm hakları 1851'de Eytam Nazırlığının kurulmasından sonra yetim ve öksüzlerle ilgili şikayetlerin artmasından sebep 1852'de Kısmet-i Belediye Mahkemesi kurulmuş ve bu mahkemede esnaf terekeleri ve yetim mallarına bakılmaya başlanmıştır.⁴⁸Daha sonra yazılan bu terekelere ilk önce mahalli mahkeme memurları ve daha sonra bu işlere bakmakla görevli olan kassamlar tarafından mühürlenip kasaya konuluyor, yapılan yeni düzenlemelerle birlikte terekeler denetim için eytam idaresine bildirilmiş olunuyordu.⁴⁹

2.5.TEREKE DEFTERLERİNİN KAYITLARINDAKİ GENEL HÜKÜMLER

2.5.1.Tereke defterlerindeki ilk hususlar

Tereke defterlerinde bilmemiz ve dikkat etmemiz gereken en önemli hususlardan birisi de ölen kişinin mallarından hangilerinin terekeye dâhil edilip edilmediğidir. Bu konuda Hanefi hukukçular, ölen kişilerin ekonomik ve mali haklarının terekeye dahil olduğunu , yani bütün mallar alacak hakları , irtifak hakları, diyet hakları ve hapis hakkı gibi hakların dahil olduğu yönündedir.⁵⁰

İslam hukukunda bu konuyla ilgili yani terekelerde yapılacak harcama ve borç ödemelerinin ne şekilde yapılacağı, kimin hangi oranda ne kadar pay almaya hakkı olduğu belirlenmiştir.⁵¹

İslam hukukunun miras ile ilgili olan bölümüne Feraiz adı verilmiştir. Feraiz kelime manası olarak; ‘ferida’ kelimesinin çoğulu anlamına gelip, yerine getirilmesi

⁴⁷ İbrahim Güler, ‘‘XVII .Yüzyılda Köylüleri: Sinop Örneği’’, *Türkler Ansiklopedisi*, C.14., *Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.58.

⁴⁸ İbrahim Güler, *a.g.m.*, s.58.

⁴⁹ İbrahim Güler, *a.g.m.*, s.58.

⁵⁰ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, C.2., *Sayram Yay.*, Konya 1989, s.121.

⁵¹ Orhan Büyük, ‘‘Şer’iyye Sicillerine Göre XVII.Yüzyılın Ortalarında Edirne’de Sosyo-Ekonomik Hayat’’, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s.31.

gereken görev veya vazife anlamına gelmektedir. Bundan dolayı da mirasla ilgili olan bütün konulara ve bu konu hakkındaki hükümlere ‘feraiiz’ adı verilmiştir.⁵² *Bir diğer anlamda Feriza'nın Cem'i olan , takdir alınan şey ve mirasta tayin olan 'sehim' (pay) demektir.*⁵³

Terekeden yapılacak malların paylaşımın yapılmasından önce çıkarılacak olan haklar ve borçlar sırasıyla şu dört grupta sıralanmıştır:

- Ölüm ve ölünün defnedilmesi masrafı
- Ölen kişinin varsa ilk borçlarının ödenmesi
- Vasiyetlerinin söylendiği şekilde yerine getirilmesi
- Ölen kişinin varsa tüm hak ve borçlarının il etapta belirlenip çıkarılması

Bu işlemlerden sonra elde kalan da mirasçılar arasında pay edilir.⁵⁴

2.5.2.Mirasın şartları

Tereke defterlerinde ki ilk hususlardan sonra gelen bir diğer önemli konuda ölen kişinin varsa mirası ve hangi şartlarda miras kalınacağıdır. Bundan dolayı baktığımızda mirasın üç şartının olduğunu görmekteyiz.

- Murisin yani miras bırakan kişinin gerçekte veya hükmen ölmüş olması gerekir
- Miras bırakan kişinin ölümünden sonra mirasçının gerçekte hayatta kalarak bulunması ve hukuken hayatta olduğunun tespit edilmesi durumu
- Mirasçının murise , mirasçılık hakkı veren bir bağla bağlı olması şartının sağlanması, yani miras bırakan kişi ile mirasçı arasındaki hısımlık derecesinin kesin bilinmesidir.⁵⁵

2.5.3.Mirastan hak sahibi olan kişiler ve kurumlar

Ölen kişinin terekesinde diğer işlemler yapıldıktan sonra en son yapılacaklar, mirasın hak sahiplerine paylaşılmasıdır. Burada paylaşımında dikkat edilecek hususlar;

⁵² Orhan Büyük, *a.g.e.*, s.32.

⁵³ Ali Himmet Berki, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal* , Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul 1954, s.7.

⁵⁴ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s.122.

⁵⁵ Ahmet Akgündüz, *Mukayeseli İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyatı*, Diyarbakır 1986, S.281.

kitap, sünnet ve icma esas alınarak belirlenmiş ve dokuz gruba göre paylaşım yapılmıştır.⁵⁶

Bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Ashabu'l Feraiz
- Kan hısımlığı yönünden bağlı olanlar
- Sebep yönünden dolayı bağlı olanlar
- Mirasçılar dışında kalan ve kendilerine 'red yolu 'ile verilecek olan mirasçılar
- Zev'il –Erham
- Mevle'l-Müvalat
- İkrar ile hısım olanlar
- Kendisine üçte birden fazla vasiyet edilen kimseler
- Hazine(beytü'l-Mal)

---

⁵⁶ Orhan Büyük, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Edirne 2009, s.38.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERZİFON ŞER'İYYE SİCİLİNDEKİ TEREKE KAYITLARININ GENEL TANITIMI

3.1. DEFTERİN FİZİKİ ÖZELLİĞİ

3.1.1.Terekelerin Tutum, Yazım Şekli ve Tarzı

Merzifon Şer'iyeye Sicilindeki tereke kayıtlarına baktığımız zaman tereke kayıtlarının yazımıyla ilgili usul ; ilk olarak hangi ilçede yaşadığı daha sonra tereke sahibinin yaşadığı kaza ve mahallesi ibraz edilir. Daha sonra ölen kişinin detaylı bilgisi yazılır. Gayri müslim ise hangi milletten olduğu bilgisi verilir değil ise sadece tereke sahibinin ismiyle ilgi bilgi verildikten sonra ‘‘veraseti’’ tabiriyle mirasın kime kaldığı bilgisi yazılır. Miras bıraktığı kişiler arasında küçük kız çocukları veya erkek çocukları var ise bunlara vekaleten kimlerin bakacağı yada kimde kalacağı bilgisi yazılır. Son kısma da terekenin kaydının tutulduğu gün, ay ve yıl yazılır. Bilgilerin girilmesinden sonra yan yana ve alt alta bırakılan malların adet ve fiyat bilgi birlikte yazılarak verilir. Bu bölümün en son kısmına ise mahkeme kendi işlemleri için aldığı harçların bilgisi verilir ve son bulur.

3.1.2.Tereke Sahibinin Bilgisi

Deftere terekesi yazılan kişinin daha öncede belirtildiği üzere sakin bulunduğu ilçe, kaza ve mahalle bilgisinden sonra gayri müslim ise hangi milletten olduğu bilgisi Müslüman ise varsa kullandığı lakabı veya ünvanı daha sonra kim olduğu bilgisi yazılır.

3.1.3.Tereke Sahibinin Bıraktığı Malların Yazımına İlişkin

Bilgiler

Tereke sahibinin isim bilgisi ve mirasın kime kalacağı bilgisi yazıldıktan sonra varsa bıraktığı mallar sıralanır. Yazılan terekelerin çok büyük çoğunluğu tereke sahiplerinin bırakmış olduğu bakır eşyalar ilk sıraya yazılır daha sonra diğer mallara geçilir. Bırakılan mallardan sonra varsa borcu kimlere ne kadar olduğu yazılır. Daha sonra varsa alacağı onunda bilgisi yazılır. Bırakılan tüm malların önce kaç adet olduğu daha sonra ise akçe, kuruş veya para olarak değeri ifade edilir.

3.1.4.Tereke Sahibinden Giderler İçin Alınan Harçlar

Denildiği üzere tereke sahibinin isim, mirasını bıraktığı kişiler, bırakmış olduğu malların bilgisi ve daha sonra ‘sihhu’l-baki’ yani mirasçılara bırakılan miktarın belirlenmesinden sonraki aşama ise almış oldukları kaydiyye, defter-i kassam, makbuz bedeli, vasi hücceti, hüccet bedeli, makbuz bedeli, resm-i kısmet vergisi ve tüm bu giderlerin yazılmış olduğu ‘yekunu’l-ihracat’ bölümüne de toplam değeri yazılır.

3.2.TEREKE SAHİPLERİNİN SOSYAL ve EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3.2.1.Tereke Sahiplerinin Sosyal Özellikleri

İncelenen ve hazırlanan tezin bu aşaması tereke sahiplerinin genel bilgilerini, terekede kayda geçen ikamet yerleri, tereke sahiplerinin medeni durumları, kullanmış oldukları unvan ve lakapları, meslek durumları, isimleriyle birlikte yaşanan mahalle ve köyleri, hem genel olarak hem de Müslüman ve Gayrimüslim, erkek ve kadın, evli, bekar ve ya dul değerlendirilmesi yapıp tablolar halinde sunulmuştur.

3.2.1.1. Tereke Sahiplerinin Genel Bilgileri

Tablo: 3.1.Tereke sahiplerinin genel bilgileri

M.Ş. S	TEREKE SAHİBİ	MAHALLE	KÖY	E.	K.	M.	G · M
S.2- N.4	Nihabet Oğlu Ohannes Veled Parsinih Veled Agoban	Sofular	----	X	---	---	X
S.3- N.6	Nihabet Oğlu Agopciyan Veled Parsinih Veled Agop	Sofular	---	X	--	--	X
S.4- N.8	Pehlivan Oğlu Abdulkadir Bin Osman Bin Hüseyin	-----	İlemi	X	--	X	- - -
S.7- N.11	Emir Hüseyin Oğlu Mustafa Bin Hasan Bin Hüseyin	Hacı Balı	----	X	--	X	-- -

S.8- N.13	Hacı Abdalbakioğlu Kerimesi Aişe Binti Mustafa Bin Abdalbaki	Hacı Balı	----		X	X	
S.13- N.20	Küçük İmam Oğlu Zevcesi Hatice Binti Hacı Ahmet Bin Abdullah	Harmanlar	----	---	X	X	-- -
S.14- N.22	Küçük İmam Oğlu Arif Bin İsmail Bin Abdullah	Harmanlar	----	X	--	X	-- -
S.27- N.37	Bodur Oğlu Mehmet Bin .emin Bin Abdullah	-----	Alışar	X	--	X	-- -
S.36- N.51	Alibaz Oğlu Hüseyin Kahya İbni Ahmed Bin Ali	-----	Alala	X	--	X	-- -
S.68- N.99	Abdulkerim Ağa İbni Mehmed	Hacı Hasan	----	X	--	X	-- -
S.69- N.101	Hamham Oğlu Hacı Ahmed Bin Hacı Mehmed Bin Abdullah	Hacı Hasan	----	X	--	X	-- -
S.78- N.114	Abbas Oğlu Salih Kahya İbni Ali Bin Abdullah	-----	Bilvar	X	--	X	-- -
S.93- N.131	Mahmud Çavuş Oğlu Aşır Bin Mahmud Bin Abdullah	Gazi Mahbub	----	X	--	X	-- -
S.96- N.136	Süleyman Çavuş İbni Hüseyin Bin Abdullah	Hacı Hasan	----	X	--	X	-- -
S.100 - N.142	İdris Oğlu Hüseyin Kahya İbni Hüseyin Bin Abdullah	-----	Yalnız	X	--	X	-- -

S.102 -N.3	Hacı Köse Oğlu Mehmed Bin Hasan Bin Abdullah	-----	Bulak	X	--	X	--
S.103 -N.5	Kara Osman Oğlu Hacı Osman Bin Süleyman Bin Osman	-----	Zevgi	X	--	X	--
S.104 -N.7	Katircioğlu Veli Bin Mustafa Bin Abdullah Bilvar	-----	Bilvar	X	--	X	---
S.105- N.9	Hacı Hasan Oğlu Abdullah Bin Abdulkadir Bin Hasan	Tavşan	-----	X	--	X	---
S.107 -N.1	Mecdur oğlu Artin Veled Agop Veled Elahek	Harmanlar	-----	X	--	--	X
S.113 -N.10	Danacı İmam Oğlu Mehmed Arif Bin Mehmed Bin Mustafa	Harmanlar	-----	X	--	X	--
S.115 -N.14	Alibaz Oğlu Damadı Kavvas Oğlu Mustafa Bin Hasan Bin Mustafa	-----	X	X	--	X	--
S.122 -N.24	Hacı Hüseyin Efendi İbni İbrahim Bin Abdullah	Cami-i Cedid	-----	X	--	X	--
S.126 -N.31	Aslanoğlu Eşfak Veled Halak Veled Etamin	Bozahane	-----	X	--	--	X
s.129- N.35	Hıdır Oğlu Hüseyin Bin Hasan Bin Sadık	-----	Şamba	X	--	X	--
S.133 -N42	Sağır Oğlu Mahmud Bin Ahmed Bin Abdullah	-----	Kör	X	--	X	--
S.137 -N.48	Kabek Oğlu Karabet Veled Ohannes Veled Etna	Kablan	-----	X	--	--	X

S.148 -N.71	Keriz Oğlu Ahmed Bin Hasan Bin Hüseyin	-----	Kiray-mir	X	--	X	--
S.157- N.83	İmam Oğlu Ahmed Bin Emrullah Bin Emrullah	-----	Alişar	X	--	X	---
S.162- N.91	Abdulkerim Zade Hacı Osman Bey İbni Mustafa Bin Abdullah	Surmasud	-----	X	--	X	---
S.166- N.94	Mesci Oğlu Mehmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Hacı Hasan	-----	X	--	X	--
S.176- N.109	Arif Oğlu Hüsrev Bin Arif Bin Halil	Harmanlar	-----	X	--	X	--
S.181- N.116	Solman Oğlu Artin Veled Karabet Veled Etran	Neccar	-----	X	--	---	X
S.182- N.118	Topuz Oğlu(....)Veli Bin Abdullah	-----	Bilvar	X	--	X	---
S.183- N.120	Eciryay Gayvan Veled Safon Veled Etamil	Hacı Balı	-----	X	--	---	X
S.18 4- N.12 2	Amasyalı Oğlu Ali Bin Hasan Bin Abdullah	Bozacı	-----	X	---	X	---
S.186- N.128	Gökçe Oğlu Ali Bin İsmail.Bin Abdullah	-----	Belnur	X	---	X	---
S.187- N.129	Alemdar Oğlu Nuh Mehmed Bin Kara Ali	-----	Alıcık	X	---	X	---

S.187- N.130	Selim Oğlu Eyüb Bin Hacı Salih Bin Ömer	Harmanlar	-----	X	---	X	---
S.189- N.135	Karaman Oğlu İbrahim Bin Osman Bin Abdullah	-----	Kamışlı	X		X	---
S.191- N.137	Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah	-----	Muhacir Yeniçeri	X	---	X	---
S.195- N.144	Topuz Oğlu Ahmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Cedid	-----	X	---	X	---
S.196- N.145	Molla Halil Oğlu Mehmed Bin Hüseyin Bin Halil	-----	Pekmezci	X	---	X	---
S.199- N.151	Kasap Oğlu Hüseyin Bin Mehmed Bin Ahmed	-----	Rumcuk	X	---	X	---
S.209- N.167	Haseki Oğlu Ali Ağa İbni Ali İbni İbrahim	Neccar	-----	X	---	X	---
S.210- N.169	(...) Oğlu Salih Bin Ahmed Bin Abdullah	-----	Kör	X	---	X	---
S.212- N.171	Ankaralı Oğlu Kerimesi Hatice Binti İbrahim Bin Abdullah	-----	Banaz	---	X	X	---
S.221- N.183	Amasyalı Yaverlizade Hafız Rıfat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah	Hacı Rahat	-----	X	---	X	---
S.241- N.223	Çizmecı Oğlu Kiragos Veled Kiforok Veled Etamin	Cami-i Atik	-----	X	---	---	X
S.243- N.225	Nebi Oğlu Hacı İbrahim Bin Mustafa Bin Abdullah	-----	Gelinkiras	X	---	X	---

S.249- N.234	İnce Ağazade Hacı İbrahim Bin Hacı Ahmed Bin Abdullah	Cami-iAtik	-----	X	---	X	---
S.255- N.246	Verendez Oğlu Mehmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	-----	Yakub	X	---	X	---
S.257- N.248	Bölükbaşı Oğlu Ahmed Çavuş İbni Ali Osman Bin Ali	-----	Rumcuk	X	---	X	---
S.258- N.250	Hıdır Oğlu Ali Bin Abdullah Bin Abdurrahman	-----	Bulak Hacı	X	---	X	---
S.259- N.252	Mustafa Bin Abdullah Bin Abdurrahman	-----	Bulak Hacı	X	---	X	---
S.260- N.254	Mahmud Oğlu Hasan Bin Abdullah	-----	Bulak Hacı	X	---	X	---
S.261- N.256	Hokoş Oğlu Mustafa Bin Ömer Bin Osman	-----	Kör	X	---	X	---
S.262- N.258	Safi Oğlu Ali Kahya Bin Sadık Bin Abdullah	-----	Törnük	X	---	X	---
S.282- N.296	Pekmezci Oğlu İsmail Bin (...) Bin Abdullah	-----	Kör	X	---	X	---
S.291- N.1	Bağdatlı Oğlu Mehmed Bin Bekir Bin Abdullah	Hacı Ahmet	-----	X	---	X	---
S.297- N.6	Çelebi Oğlu Mehmed Ağa Bin İbni Mustafa Bin Abdullah	Sürücü	-----	X	---	X	---
S.297- N.7	Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın Zevcesi Hacı Asiye Hatun binti Hasan Bin Abdullah	Sürücü	-----	---	X	X	---

S.299-N.9	Tatbus Oğlu Milkan Veled Tatbus Veled Etamin	Kablan	-----	X	---	---	X
S.300-N.11	Armud Oğlu hasan Bin Huseyin Bin Abdullah	Ağviran	-----	X	---	X	---
S.303-N.15		Ağviran	-----	X	---	X	---
S.304-N.17	Deli Osman Oğlu Kamil Bin Seyyid Ahmed	Nizamiye		X	---	X	---
S.304-N.18	Mehdi Oğlu Bilal Bin Mustafa	Nizamiye		X	---	X	---
S.305-N.19	Hasan Alemdar Oğlu Osman Bin Ali	Nizamiye		X	---	X	---
S.305-N.20	Çırak Oğlu Halil Bin Satılmış Bin Abdullah	Nizamiye		X	---	X	---
S.305-N.21	Malatyalı Oğlu Mehmed Bin İbrahim	Nizamiye		X	---	X	---
S.306-N.22	(...) Oğlu Yakub Bin Huseyin	Nizamiye		X	---	X	---
S.306-N.23	Ahmed Bin İbrahim	Nizamiye		X	---	X	---
S.306-N.24	Karaman Oğlu Halid Hasan Bin Kedik	Nizamiye		X	---	X	---
S.307-N.25	Kadı Oğlu Arif Bin Karaman	Nizamiye		X	---	X	---

S.307- N.26	Çorumlu Oğlu İsmail bin Mustafa	Nizamiye		X	---	X	---
S.307- N.27	Çorumlu Oğlu İsmail Bin Mustafa	Nizamiye		X	---	X	---
S.308- N.28	Kömeç Oğlu Halil bin Mehmed	Nizamiye		X	---	X	---
S.308- N.29	Timur Nam-ı Diğer Mevlüt Bin Osman	Nizamiye		X	---	X	---
S.308- N.30	Çavuş Oğlu Hasan Bin Osman	Nizamiye		X	---	X	---
S.313- N.39	Yeniçeri Oğlu Osman Bin Hasan bin Abdullah	-----	Bekmezci?	X	---	X	---
S.314- N.41	Yeniçeri Oğlu İsmail Bin Hüseyin bin abdullah	-----	Bekmezci?	X	---	X	---
S.315- N.43	Taffar Oğlu Mustafa Bin Halil Bin Ali	-----	Bilvar	X	---	X	---
S.317- N.49	Hacı Murtaza Ağa'nın Hemşiresi Aişe Hanım Binti Mesud Bin İsmail	Nusratiye	-----	---	X	X	---
S.325- N.65	Şirin Oğlu Kiforok Veled Parsinih Veled Etramin	Hacı Rahat	-----	X	---	---	X
S.326- N.67	Ali Oğlu Damadı Ömer Bin Abdullah	Hacı Rahat	-----	X	---	X	---
S.332- N.77	Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdullah	Hoca Süleyman	-----	X	---	X	---

S.335- N.83	Köse Oğlu Mehmed Bin İbrahim Bin Abdulkadir	-----	Güllü	X	---	X	---
S.336- N.85	Abdulgani Bin Ahmed	Nizamiye		X	---	X	---
S.336- N.86	Canik Oğlu Hafidi İdris Bin Ali	Nizamiye		X	---	X	---
S.337- N.87	Kalender Oğlu Abdullah Bin Mehmed	Nizamiye		X	---	X	---
S.337- N.89	Polihtan Oğlu Ohannes Veled Karabet Veled Etamin	Neccar	-----	X	---	---	X
S.340- N.94	Topçu Oğlu Ahmed Bin Hasan	Gazi Mahbub	-----	X	---	X	---
S.342- N.97	Civelek Oğlu Ahmed Bin Ahmed	-----	Alala	X	---	X	---
S.343- N.99	Laz Oğlu Ahmed Bin Mehmed	-----	Alala	X	---	X	---
S.345- N.103	Hacı Musa Oğlu Hacı Mehmed Bin Hacı Mehmed Bin Abdullah	Cami-i Cedid	-----	X	---	X	---
S.351- N.113	Berber Oğlu Mehmed Ali Bin Veli Bin Abdullah	-----	Alıcık	X	---	X	---
S.351- N.114	Mal Taksimi.Yukarıda ki Davanın Devamı			Alıcık	X	---	X
S.370- N.149	Harputlu Oğlu Hasan Bin Mehmed Bin Süleyman	-----	Aratiğin	X	---	X	---
S.367- N.143	Himmet Oğlu Yusuf Bin Hasan	Nizamiye		X	---	X	---

S.368- N.144	Hacı (...) İnce Ağa Oğlu Salih Hayri Bin Hacı İbrahim	Nizamiye		X	---	X	---
S.374- N.158	Hacı Bayramzade Bekir Efendi İbni Hüseyin Bin Hacı Mehmed	Hacı Ahmed	-----	X	---	X	---
S.377- N.162	Turhallı Mehmed Ağa Bin Abdullah Bin Ömer	Nizamiye		X	---	X	---
S.378- N.164	Bekir Oğlu Halil Bin Ahmed Bin Hüseyin	-----	Yakub	X	---	X	---
S.381- N.169	Türkmen Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	-----	Sakallı	X	---	X	---
S.389- N.187	Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	Tavşan	-----	X	---	X	---
S.392- N.200	Kargalı Oğlu Hafız Bin Mahmud Bin Abdullah	Tavşan	-----	X	---	X	---
S.144- N.61	Mercan Oğlu Mustafa Bin Mehmed	Nizamiye		X	---	X	---
S.145- N.62	Murad Oğlu Şaban Bin Hasan	Nizamiye		X	---	X	---
S.145- N.63	Kander Oğlu Ahmed Bin Emin	Nizamiye		X	---	X	---
S.145- N.64	Emir Oğlu Recep Bin Resul	Nizamiye		X	---	X	---
S.146- N.65	Veysi Oğlu Şerif Bin Ömer	Nizamiye		X	---	X	---
S.146- N.66	Halil Oğlu Şakir Bin Şakir	Nizamiye		X	---	X	---

Tablo:3.1'e göre tereke sahiplerinden 44'ü mahallede yaşarken 41'i de köylerde ikamet etmiştir. Geri kalan 27 kişi ise terekede nizamiye olarak belirtilen yani askeriyeğe bağı görev yapan tereke sahipleridir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere tereke kayıtlarına göre köyde ikamet eden kişi sayısı, mahallede yaşayan kişi sayısına göre 1 kişi fazla fark ile hemen hemen aynıdır.

3.2.1.2. Tereke Sahiplerinin Yaşamış Oluğu Yerler

Tablo:3.2.Tereke sahiplerinin yaşamış olduğu yerler

Din	Cinsiyet	Mahalle	Köy	Toplam
Müslüman	Erkek	28	43	71
	Kadın	4	1	5
Gayrimüslim	Erkek	11	X	11
	Kadın	X	X	0
Toplam		42	43	85

Tablo:3.2'deki bilgilerden hareket edecek olursak incelemiş olduğumuz terekede mahallede yaşayan 31 Müslümandan 28'i erkek olup, 5 tanesi sadece kadındır. Aynı şekilde Gayrimüslimlerin terekelerine baktığımızda toplam sayıları 11 olan Gayrimüslimlerin hepsinin mahallede yaşamış olduğunu da görmüş olmaktadır. Genel olarak baktığımızda ise mahallede yaşayan toplam kişi sayısı 42, köyde yaşayan kişi sayısı ise 43'tür.

3.2.1.3. Tereke Sahiplerinin Medeni ve Dini durumları

Tablo: 3.3.Tereke sahiplerinin medeni vaziyetleri

Din	Cinsiyet	Evli			Bekâr	Dul	Toplam
		1 Eşli	2 Eşli	3 Eşli			
Müslüman	Erkek	48	10	1	26 ⁵⁷	10	95
	Kadın	3	X	X	X	2	5

⁵⁷ Burada bahsedilen bekar erkekler, nizamiyede görevli olan kişilerdir.

Gayrimüslim	Erkek	10	X	X	X	1	11
	Kadın	X	X	X	X	X	X

Tablo:3.3.'ten de anlaşılacağı üzere tereke sahiplerinin 100'ü Müslüman kişilerden oluşmaktadır. Bu 100 kişiden 95'i erkeklerden, geri kalan 5 kişi de kadınlardan oluşmaktadır. Bu 95 Müslüman erkekten 48'i 1 kişi ile evli bulunmaktadır. Geri kalan 47 kişiden 10'u, 2 kişi ile evli bulunmaktadır. Kalan 37 kişiden bir tanesi ise 3 kişi ile evli bulunmaktadır. Bunlardan geriye kalan 36 kişiden 26'sı nizamiyede görevli olan kişilerden oluşmaktadır. En son geri kalan 10 kişi ise terekedeki Müslüman dul olan kişilerden oluşmaktadır. Terekedeki geri kalan 11 kişi ise gayrimüslimlerden oluşmaktadır. Bu 11 gayrimüslimlerden 10 tanesi 1 kişi ile evli olup geri kalan 1 kişi ise duldur.

Anlaşılacağı üzere çok eşliliğin yasak olmamasına rağmen Osmanlı Devleti'nde pek de yaygın olmadığı görülmüştür. Bu sebeple incelenmiş olan 112 terekeden 100'ü Müslüman olan kişilerden sadece 10'u, 2 kişi ile evli ve 1 kişi, 3 kişi ile evlilik yapmıştır.

Tablo:3.4. Tereke sahiplerinin dini durumu

Dini	Erkek	Kadın	Toplam
Müslüman	96	5	101
Gayrimüslim	11	X	11
Toplam	107	5	112

İncelenmiş olan tablo: 3.4' deki verilerden yola çıkacak olursak, incelenen Merzifon Şer'iyye Sicilinde ki 112 terekede ki Müslüman sayısı 101 olup bunlardan 96'sı erkeklerden geri kalan 5'i de kadınlardan oluşmaktadır. Geriye kalan 11 kişi ise Gayrimüslimlerden olup 11'ini de erkek terekeleri oluşmaktadır. Bu da bize kayıtların tutulduğu bu tarihlerde mahkemeye intikal eden kişiler arasında ölen ya da geriye mal bırakan hiç kadın gayrimüslimin olmadığını göstermektedir.

3.2.1.4. Tereke Sahiplerinin Kullanmış Oldukları Unvan ve Meslek İsimleri

Tablo: 3.5. Tereke sahiplerinin kullandıkları unvan ve lakaplar

Ünvan-Lakap	Erkek	Kadın	Toplam
Hacı	12	1	13
İmam	2	X	2
Bodur	1	X	1
Ağa	2	X	2
Çavuş	3	X	3
Kâhya	1	X	1
Kara	1	X	1
Sağır	1	X	1
Cellat	1	X	1
Topuz	1	X	1
Haseki	1	X	1
Çelebi	1	X	1
Kalender	2	X	2
Köse	1	X	1
Emir	1	X	1
Hatun	X	1	1
Molla	1	X	1
Hanım	X	1	1
Efendi	1	X	1

Tablo:3.5' e göre terekelerde en çok hacı unvanının kullanıldığını ve bu sayıyı 13 kişinin oluşturduğunu görmekteyiz. Diğer taraftan imam ön ismini kullanan kişi

sayısı 2 iken bodur lakabıyla anılan 1 kişi mevcuttur. Bir diğ er kullanılan ağa ön ismi ise tereke sahiplerinden 3 kişi olarak hacıdan sonra en çok kullanılan lakaplardan biri olmuştur. Kullanılan diğ er isimlerden bir diğ eri ise yalnızca bir terekede ismi zikredilen kahya isimdir. Aynı şekilde kara, sağır, cellat, topuz, haseki, çelebi, köse, emir, molla, efendi unvanları da terekede yalnızca birer kişi tarafından kullanılmıştır. Kadınların kullandıkları lakap ve ünvanlar ise hacı, hatun ve hanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar da aynı şekilde sadece birer kişi tarafından kullanılmıştır.

Tablo: 3.6. Tereke sahiplerinin mesleki durumu

Meslek	Müslüman	Gayrimüslim	Toplam
Asker	26	X	26
Danacı	1	X	1
Binbaşı	1	X	1
Onbaşı	1	X	1
Kasap	1	X	1
Çizmeci	X	1	1
Pekmezci	1	X	1
Hemşire	1	X	1
Berber	2	X	2

Tablo:3.6'dan da anlaşılacağı üzere Müslüman tereke sahiplerinden 26'sını nizamiyede görevli askerler oluşturmaktadır. Diğ er meslek gruplarından danacılık işini yapan 1 kişi, binbaşı görevinde bulunan 1 kişi, onbaşı olan 1 kişi, kasaplık işiyle meşgul olan 1 kişi, pekmezci olarak bilinen 1 kişi, hemşirelik yapan 1 kişi ve berberlik yapan 2 kişi bulunmaktadır. Gayrimüslimlerin mesleklerine baktığımız zaman ise toplam 11 Gayrimüslim kişiden sadece 1 tanesinin çizmecilik yaptığı bilgisi verilmiştir. Burdan da anlaşılacağı üzere kayıtlara göre en çok nizamiyede görevli olan askerler ile ilgili mahkemeye başvuru yapılmıştır.

3.2.2. TEREKE SAHİPLERİNİN EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3.2.2.1. Tereke Sahiplerinin Genel Servet Dağılımı

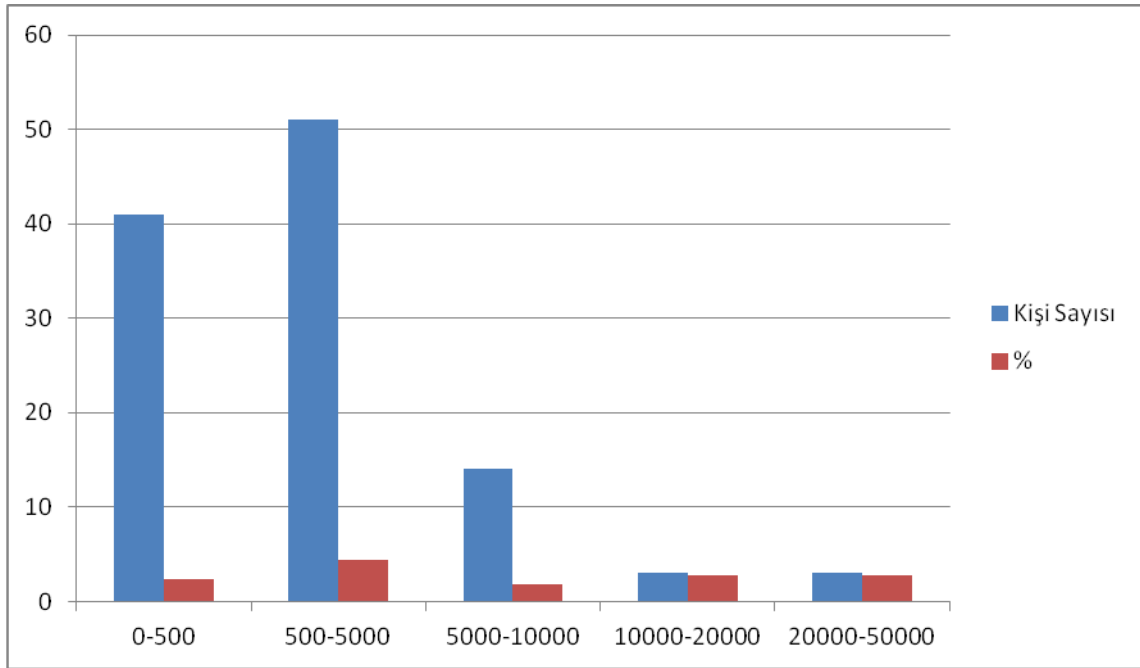
Hazırlanan çalışmanın bu kısmında ise 112 tereke sahibinin genel servet dağılımı incelenmiş olup, tereke sahiplerinin genel servet dağılımına göre ekonomik sınıfı belirlenmiş, Müslim ve Gayrimüslimlerin servet dağılımı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bir diğer değerlendirmesi ise terekesinde alacağı olan Müslüman ve Gayrimüslimlerin belirlenip bunları miktarlarıyla sunmak, terekesinde borcu olan Müslüman ve Gayrimüslimlerin belirlenip aynı şekilde bunları da miktarlarıyla göstermek için tablo ve grafikler hazırlanmıştır.

Tablo: 3.7. Tereke sahiplerinin genel servet dağılımı

Servet Grupları (Kuruş Cinsinden)	Kişi Sayısı
0-500	41
500-5000	51
5000-10000	14
10000-20000	3
20000-50000	3

Tablo:3.7’de de belirtildiği gibi 0 ile 500 kuruş sahibi olan tereke sahipleri 112 kişiden 41 kişi olarak belirlenmiştir. Kuruşu 500 ile 5000 arası olan kişi sayısı ise 51 olarak belirlenmiştir. Bıraktığı serveti 5000 ile 10000 arasını oluşturan kişi sayısı da 14’tür. Daha fazla bırakan 3 kişinin serveti ise 10000 ile 20000 aralığındadır. İncelenen bu terekede ki en fazla servet bırakan 3 kişinin ise tutarı 20000 ile 50000 kuruş aralığını teşkil etmiştir. Bu sebeple tereke kayıtlarına göre ekonomik durumu en çok servet miktarı 500-5000 arasındaki kişiler oluşturmuştur diyebiliriz.

Grafik 1:Tereke Sahiplerinin Genel Servet Dağılımı

Grafik: 1'den anlaşılacağı üzere 500-5000 kuruş arası serveti olan kişi sayısı diğer servet gruplarından daha fazladır. Bu aralığı takip eden grup ise 0-500 kuruş arası serveti bulunan tereke sahipleridir. Bu da bize gösteriyor ki Osmanlı Devletinde bahsi geçen tereke sahiplerinin ortalama para durumu orta seviyelerde seyretmiştir.

3.2.2.2. Tereke Sahiplerinin Ekonomik Sınıfları

Tablo: 3.8.Tereke sahiplerinin servet dağılımına göre ekonomik sınıf yapısı

Servet Miktarı(Kuruş Cinsinden)	Sınıf	Tereke Sahibi
0-500	Fakir Sınıfı	95
500-10000	Orta Sınıfı	14
10000'den fazla	Varlıklı Sınıf	6

Tablo:3.8'den de anlaşılacağı üzere, terekedeki kayıtlardan yola çıkarak edinilen bilgi ağırlık gösteren sınıf 112 kişiden 95 kişinin fakir, düşük ekonomi seviyesinde olduğudur. Fakir sınıfı takip eden orta sınıf olarak adlandırdığımız grupta ise 14 kişi yer almıştır. Geriye kalan 6 kişi ise varlıklı olarak belirtilen grup içerisinde yer almıştır.

Tablo: 3. 9. Müslüman ve gayrimüslimlerin servet dağılımı

Servet Grupları(Kuruş Cinsinden)	Müslüman	Gayrimüslim	Toplam
0-500	38	3	41
500-5000	48	3	51
5000-10000	11	3	14
10000-20000	2	1	3
20000'den fazla	2	1	3
Toplam	101	11	112

Tablo:3.9.'da da görüldüğü gibi 0-500 kuruş arası servet sahibi olan Müslümanların sayısı 38 iken bu rakam Gayrimüslimlerde 3 olarak karşımıza çıkar. Aynı şekilde servet aralığı 500-5000 olan aralıkta ki Müslüman sayısı 48 iken gayrimüslimlerin sayısı 3'tür.Servet miktarı 5000-10000 arasında 11 Müslüman kişi bulunmakla birlikte ters orantılı olarak kişi sayısının azalması da bize bu durumu ifade etmektedir. Bu servet aralığındaki gayrimüslimlerin sayısı ise 3 kişidir. Servet miktarı 10000-20000 değer aralığındaki Müslüman sayısı 2, Gayrimüslim sayısı ise 1 kişi olarak belirlenmiştir. Son olarak servet miktarı 20000'den fazla olan Müslüman kişi sayısı 2 iken gayrimüslim kişi sayısı da 1 kişi olarak karşımıza çıkmıştır.

Tablo:3.10.Müslüman tereke sahiplerinin serveti

	Kişi Sayısı	Servet Miktarı(Kuruş Cinsinden)
Erkek	96	22.395.757
Kadın	5	13.444
Toplam	101	35.409.201

Tablo:3.10'daki bilgilerden yola çıkarak tereke sahibi 96 Müslüman kişinin servet miktarının 22.395.757 kuruş bilgisine ulaşılmıştır. Aynı şekilde Müslüman kadınların toplam serveti olan 13.444 kuruş bilgisine de ulaşılmıştır. Müslümanların tereke kayıtlarında ki toplam servet miktarı ise 35.409.201 kuruş bulunmaktadır.

Tablo:3.11.Müslüman Erkek ve Kadınların Ekonomik Sınıf Yapısı

Servet Miktarı (Kuruş Cinsinden)	Sınıf	Erkek	Kadın	Toplam
0-500	Fakir	41	1	42
500-10000	Orta	51	4	55
10000'den fazla	Varlıklı	4	X	4
Toplam		96	5	101

Tablo:3.11'de ki verilerden düşük gelirli sınıftan Müslüman erkek sayısı 41'dir. Orta sınıf servet grubunda bulunan erkek sayısı 51'dir.Varlıklı sınıfta bulunan erkek sayısı ise 4 olarak saptanmıştır. Diğer taraftan fakir sınıfta bulunan Müslüman kadın sayısı 1, orta varlık aralığında bulunan kadın sayısı 4 olarak saptanmıştır. Tereke kayıtlarında varlıklı Müslüman kadın sayısı bilgisine ulaşılmamıştır.

Tablo:3.12.Müslüman Erkek ve Kadınların Servet Dağılımı

Servet Grupları (Kuruş)	Erkek	Kadın
0-500	37	1
500-5000	44	4
5000-10000	11	X
10000-20000	2	X
20000'den fazla	2	X

Tablo:3.12.'de gördüğümüz gibi servet değeri 0-500 kuruş aralığında olan Müslüman erkek kişi sayısı 37 olarak karşımıza çıkmıştır. Değeri 500-5000 kuruş aralığında kişi sayısı 44 iken servet aralığı 5000-10000 kuruş arasında olan kişi sayısı

11'dir. Serveti 10000-20000 ve 20000 kuruştan fazla servet sahibi olan Müslüman erkek sayısı ise 112 tereke arasında sadece ikişer kişi olmuştur.

Müslüman kadınların servet aralığına baktığımız zaman ise 0-500 kuruş arasında olanların sayısı 1'dir. Servet aralığı 500-5000 kuruş arasında olan kadın sayısı 4'tür. Diğer aralıklara sahip Müslüman kadın terekesine rastlanılmamıştır.

3.2.2.3. Terekelerdeki Alacak- Borç Bilgileri

Tablo:3.13.Terekesinde borcu bulanan Müslümanlar

Tereke Sahibi	Cinsiyeti	Borçlu olduğu kişi sayısı	Dini	Miktarı (Kuruş)
Mahmud Çavuşoğlu Aşr Bin Mahmud Bin Abdullah	Erkek	16	M ⁵⁸	2453
İdris Oğlu Hüseyin Kahya İbni Hüseyin Bin Abdullah	Erkek	1	M	1922
Topuz Oğlu Ahmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Erkek	2	M	365
Amasyalı Yaverlizade Hafız Rıfat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah	Erkek	8	M	1834
Turhallı Mehmed Ağa Bin Abdullah Bin Ömer	Erkek	1	M	300

Tablo:3.13.'te görüldüğü üzere terekesinde borç bulunanların hepsi Müslüman erkeklere aittir. Terekeler içinde borcu en çok olan kişi Mahmut Oğlu Aşr Bin Mahmud Bin Abdullah'tır. Bu kişinin toplam 16 kişiye borcu bulunmaktadır. Bırakmış olduğu borcun miktarı ise 2453 kuruştur. İdris Oğlu Hüseyin Kahya İbni Hüseyin Bin Abdullah'ın borçlu olduğu kişi sayısı ise 1'dir. Bu kişinin toplam borcu 1922 kuruştur. Topuz Oğlu Ahmed Bin Abdullah bin Abdurrahman'ın borçlu olduğu kişi sayısı 2'dir.

⁵⁸ M: Müslüman

Bu tereke sahibinin toplam borcu 365,5 kuruştur. Amasyalı Yaverlizade Rıfat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah'ın borçlu olduğu kişi sayısı 8'dir. Tereke sahibinin toplam borcu 1834 kuruştur. Turhallı Mehmed Ağa Bin Abdullah Bin Ömer'in borçlu olduğu kişi sayısı 1 kişidir. Bu tereke sahibinin toplam borcu ise 300 kuruştur.

Tablo:3.14. Mahmud Çavuş Oğlu Aşır Bin Mahmud Bin Abdullah'ın Borçlu Olduğu Kişiler

Borçlu Olduğu Kişiler	Yaşadıkları Mahalleler	Yaşadıkları Karye	Borç Miktarı (Kuruş)
Kürekçi Oğlu Ali Ağa	Surmasur	X	100
Kalender Oğlu Ahmed	Hacı Ahmed Fekiyye	X	160
Haseki Ali Oğlu Abdullah	Gazi Mahbub	X	200
Müteveffayı mezburun zevcesi ⁵⁹	X	X	250
Diğer zevcesi Rukiye ⁶⁰	X	X	300
Diğer zevcesi Hanife ⁶¹	X	X	300
Mürsel Oğlu Ali Ağa	Gazi Mahbub	X	87
Mahmud Oğlu Hacı Serkes	X	X	14
Yayla Oğlu Osman	X	Sofu	45
Patlak Oğlu Nişane	Hacı Balı	X	38
Arabacı Oğlu Mehmed	X	Sofu	19
Sadık Ağa	X	X	71
Vergi	X	X	134
Nüfus Kaydı	X	X	3
Techis ve Tekfin	X	X	306
Amasyalı Oğlu Ali Ağa	X	X	526

Tablo:3.15.Terekesinde alacağı olan Müslüman ve Gayrimüslimler

Tereke Sahibi	Cinsiyeti	Alacaklı Olduğu Kişi Sayısı	Dini	Miktarı (Kuruş)
Kiragos Veled Kiforok Veled	Erkek	1	Gayrimüslim	171,5

⁵⁹ Mihir Borcu

⁶⁰ Mihir Borcu

⁶¹ Mihir Borcu

Etamin				
Topçu Oğlu Hacı Ahmed Bin Hasan Bin Abdullah	Erkek	7	Müslüman	4465
Hacı Musa Oğlu Hacı Mehmed Bin Hacı Mehmed Bin Abdullah	Erkek	21	Müslüman	30000
Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah	Erkek	4	Müslüman	641

Tablo:3.15.'ten de anlaşılacağı üzere terekesinde alacağı olan 5 kişi vardır Terekesinde alacağı olanların tamamı erkektir. Bunlardan Gayrimüslim olan Kirogos Veled Kiforok Veled-i Etamin'in toplam alacaklı olduğu kişi sayısı 1'dir.Alacağı ise 171,5 kuruştur. Terekesinde alacağı olan bir diğer kişi ise Müslüman Topçu Oğlu Hacı Ahmed Bin Hasan Bin Abdullah'tır. Bunun alacaklı olduğu kişi sayısı 7'dir.Toplam alacağı para miktarı ise 4465 kuruştur. Hacı Musa Oğlu Hacı Mehmed Bin Abdullah'ın toplam alacaklı olduğu kişi sayısı 21'dir.Alacağı para miktarı ise 30000 kuruştur. Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah'ın alacaklı olduğu 4 kişi vardır. Bu tereke sahibinin ise toplam alacağı para miktarı 641 kuruş olarak belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEREKEDİ BULUNAN MALLAR VE BUNLARIN DÖKÜMÜ

4.1.GAYRİMENKULLER

Hazırlanan tezin bu bölümünde tereke sahiplerinin geride bırakmış oldukları taşınmaz mallar incelenip değerlendirilmiştir. Bunlar içerisinde yer alan taşınmaz mallar, evler, bağlar, bahçeler, dükkanlar ve bir adet de fabrika yer almıştır. Bu gayrimenkullerin Müslüman ve Gayrimüslimlerin terekesi içerisindeki oranlarına ve adetlerine bakılıp, incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Tablo:4.1.Müslüman ve Gayrimüslimlerin Gayrimenkulleri

Gayrimenkuller	Müslüman				Gayrimüslim			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Kişi Sayısı	Para (Krş.) ⁶²	Kişi Sayısı	Para (Krş.)	Kişi Sayısı	Para (Krş.)	Kişi Sayısı	Para (Krş.)
Ev	X	X	X	X	X	X	X	X
Bağ-Bahçe	8	28.195.5	X	X	2	26.700	X	X
Dükkan-İşletme	2	17.100	X	X	X	X	X	X

Tablo:4.1.'deki verilere göre ev sahibi Müslüman erkek yoktur ve ya belirtilmemiştir. Bağ-bahçe sahibi Müslüman erkeklerin sayısı 8'dir.Bağ-bahçenin toplam değeri 28.195.5 kuruştur. Dükkan ve işletme sahibi Müslüman erkek sayısı ise 2'dir. Bu malların toplam değeri 17.100 kuruştur. Müslüman kadınların terekelerde herhangi bir kaydı bulunmamıştır.

⁶² Krş: Kuruş

Gayrimüslimlerin ev sahibi olarak kayda geçen herhangi bir bilgi bulunmamaktadır ancak bağ-bahçe sahibi 2 kişi bulunmuştur. Bu gayrimenkullerin değerleri ise 26.700 kuruştur. İncelenen terekede Gayrimüslim kadınların terekesi zaten bulunmamıştır.

Tablo:4.2.Mesken Sahiplerinin Din ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Din	Erkek	Kadın	Toplam
Müslüman	9	X	9
Gayrimüslim	2	X	2
Toplam	11	X	11

Tablo:4.2.'den de görüyoruz ki ev sahibi toplam Müslüman erkek sayısı 9, Gayrimüslim sayısı ise 2 kişi olmuştur Müslümanlardan ve gayrimüslimlerden kadın olarak hiçbir kayıt bulunmamıştır.

Tablo:4.3.Bağ ve Bahçe Türleri

Gayrimenkul Cinsi	Adet
Bağ	9
Cevizlik	1

Tablo:4.3.'te ki bilgilerden 2 kişinin bağ sahibi, 7 kişinin kırım bağ sahibi ve 1 kişinin de Cevizlik sahibi olduğu belirlenmiştir. Bu tablodan da anlaşılıyor ki Merzifon'da sadece günümüzde değil yıllar öncesinde dahi bağ ve bahçe türlerinin var olduğunu göstermektedir.

Tablo:4.4.Dükkan ve İşletme Sahipleri

M.Ş.S.	Tereke Sahibi	Dükkan	Adeti	Mevkisi	Değeri (Kuruş)
S.162-N.92	Abdulkerimzade Hacı Osman Bey İbni Mustafa Bin Abdullah	Silah	1	Yokuş Başı	3500
		Ekmek	1	Yokuş Başı	2000
		Penbeci	1	Eski Hamam Caddesi	300
		Kasap ve Kahve	1	Şemsi Pazarı	300
		Penbeci	1	Eski Hamam Caddesi	300
		Değirmen	1	X	1000
		Fabrika	1	Namrur Nam Mahallesi	10000

Tablo:4.4.'e baktığımızda dükkan ve işletme sahibi olan Abdulkerimzade Hacı Osman Bey İbni Mustafa Bin Abdullah'ın, 1 adet silah, 1 adet ekmek, 2 adet penbeci, 1 adet kasap ve kahve, 1 adet değirmen ve bir adet ne üzerine olduğu belirtilmeyen fabrikası vardır. Ekmek dükkanının bulunduğu mahalle Yokuş Başı Mahallesi'dir. Penbeci Dükkanın olduğu mevki Eski Hamam Caddesindedir. Kasap ve kahve dükkanının bulunduğu yer ise Şemsi Pazarı'dır. Bir diğer dükkan olan penbeci ise Eski Hamam Caddesi üzerindedir. Sahip olduğu değirmenin ise nerde olduğu hakkında bilgi verilmemiştir. Kurulu olan fabrikanın ise bulunduğu yer ise namrur nam mahallesinde olduğu belirtilmiştir.

4.2.MENKULLER

Hazırlanan tezin bu bölümünde terekeyi oluşturan taşınabilir malların üzerinde çalışılmıştır. Tereke sahiplerinin geride bırakmış olduğu altınlar, paralara, giysiler, takı ve ziynet eşyaları, silah, tüfek ve tabancalar, mutfak eşyaları, çeşitli ev, iş ve tarım aletleri, hayvan türleri, tarım ürünleri, döşek, yorgan ve çarşaf türleri belirlenip bunların değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.2.1.Terekelerde ki Para ve Altın Cinsleri

Tablo:4.5.Terekesinde Nakit Para Olanların Genel Bilgileri

M.Ş.S.	Tereke Sahibi	Müslüman	Gayrimüslim	Miktarı (Kuruş)
S.100-N.142	İdris Oğlu Hüseyin Kahya İbni Hüseyin Bin Abdullah	X		140
S.103-N.5	Kara Osmanoğlu Oğlu Hacı Osman Bin Süleyman Bin Osman	X		200
S.107-N.1	Mecdur Oğlu Artin Veled Agop Veled Elahek		X	1743
S.187-N.130	Selim Oğlu Eyüp Bin Hacı Salih Bin Ömer	X		102
S.325-N.65	Şirin Oğlu Kiforok Veled Parsinih Veled Etramin		X	1000
S.332-N.77	Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdullah	X		775
S.93-N.131	Mahmud Çavuş Oğlu Aşır Bin Mahmud Bin Abdullah	X		20

S.191-N.137	Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah	X		66,5
-------------	--	---	--	------

Tablo:4.5.'te belirtildiği gibi terekesinde nakit para olan Müslüman sayısı 6'dır. Terekesinde nakit para bulunan 2 kişi de Gayrimüslimlerden oluşmuştur. Müslüman tereke sahiplerinden İdris Oğlu Hüseyin Kahya İbni Hüseyin Bin Abdullah'ın terekesinde nakit 140 kuruş, Müslüman Kara Osman Oğlu Hacı Osman Bin Süleyman Bin Osman'ın 200 kuruş, Gayrimüslim Mecdur Oğlu Artin Veled Agop Veled Elahek'in 1743 kuruş, Gayrimüslim şirin Oğlu Kiforok Veled Parsinih Veled Etramin'in 1000 kuruş, Müslüman Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdulah'ın 20 kuruş, Müslüman Cellat Oğlu Hasan Bin Abdullah'ın 66,5 kuruşu mevcuttur.

Tablo:4.6.Terekesinde Nakit Para Olanların Din ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tereke Sahibi	Nakit Para Sahibi
Müslüman Erkek	4
Müslüman Kadın	X
Gayrimüslim Erkek	2
Gayrimüslim Kadın	X

Tablo:4.6.'da terekesinde nakit para bulunan Müslüman erkek sayısı 4 iken terekesinde nakit para bulunan Müslüman kadın kaydına rastlanmamıştır. Gayrimüslim erkeklerden 2 kişinin terekesinde nakit para bulunmuştur. Gayrimüslim kadınların terekesinde ise hiç nakit para kaydı bulunmamıştır.

Tablo:4.7.Terekesinde Altın Bulunanlar

Tereke Sahibi	Cinsi	Adet	Toplam Değeri (Kuruş)
Hacı Abdalbaki Oğlu Kerimesi Aişe Binti Mustafa Bin	Gazi Altın	9	180
	Onluk Altın	36	360

Abdulgaki	Beşlik Altın	53	265
Alemdar Oğlu Nuh Mehmed Bin Kara Ali	150'lik Mecidiye Altını	12	1213
	Gazi Altını	3	45
Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın Zevcesi Hacı Asiye Hatun	5'lik Altın	1	117
	Gazi Altın	1	14
Hacı Murtaza Ağa'nın Hemşiresi Aişe Hanım Binti Mesud Bin İsmail	20'lik Gazi Altını	1	1233
	10'luk Altın	1	22
	Kenarı incili 20'lik Altın	1	2
Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	5'lik altın	30	150
Eciryay Geyvan Veled Safon Veled Etamil	100'lük Mecidiye Altını	66	6600
Nebi Oğlu Hacı İbrahim Bin Mustafa Bin Abdullah	Gazi Altını	6	780
	Mahmudiye Altını	4	
	100'lük Altın	2	

Tablo:4.7.'den hareketle terekesinde altın bulunan Hacı Abdulgaki Oğlu Kerimesi Aişe Binti Mustafa Bin Abdulgaki'nin 9 adet gazi altını (180 kuruş), 36 adet 10'luk altını (360 kuruş) ve 53 adet 5'lik altını (265 kuruş) bulunmuştur. Alemdar Oğlu Nuh Mehmed Bin Kara Ali'nin 12 adet 150'lik mecidiye altını (1213 kuruş) ve 3 adet gazi altını (45 kuruş) bulunmuştur. Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın zevcesi Hacı Asiye Hatun'un 1 adet 5'lik altını (117 kuruş), 1 adet gazi altını (14 kuruş) bulunmuştur. Hacı Murtaza Ağa'nın hemşiresi Aişe Hanım Binti Mesud Bin İsmail'in 1 adet 20'lik gazi altını (1233 kuruş), 1 adet 10'luk altını (22 kuruş) altını ve 1 adet kenarı incili 20'lik altını (2 kuruş) tespit edilmiştir. Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud'un 30 adet 5'lik altını (150 kuruş) altını terekesinde tespit edilmiştir. Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud'un 30 adet 5'lik altını (150 kuruş) tespit edilmiştir. Eciryay Geyvan Veled

Safon Veled Etamil'in terekesinde 66 adet 100'lük mecdiye altını (6600) ve Nebi Oğlu Hacı İbrahim Bin Mustafa Bin Abdullah'ın terekesinde is 6 adet gazi altını, 4 adet mahmudiye altını, 2 adet 100'lük altını (780 kuruş) tespit edilmiştir.

Terekesinde altın bulunan tereke sahiplerinden 3'ü Müslüman kadın, 4'ü erkektir. Bu 4 erkek terekesinden 3 tanesi Müslüman erkeklere 1 tanesi de Gayrimüslim erkeğe ait terekedir. Verilerden elde edilen bilgiler ise , terekede Müslüman altın sahipleri hemen hemen aynı kıymette altını bulunmaktadır. Gayrimüslim olan tereke sahibi ise altın kıymeti en çok olan kişidir.

Tablo:4.8.Terekesinde Altın Bulunanların Genel Değerlendirmesi

Dini	Kadın	Erkek	Toplam
Müslüman	3	2	5
Gayrimüslim	X	X	X
Toplam	3	2	5

Tablo:4.8.'den hareketle baktığımızda terekesinde altın bulunanların genel olarak değerlendirdiğimizde, Müslüman kadınlardan 3 kişinin, Müslüman erkeklerden ise 2 kişinin terekesinde altın bulunmuştur. Aynı şekilde gayrimüslimlerden kadınların terekesinde altın bulunmazken, erkeklerden 2 kişinin terekesinde altın bulunmuştur.

Tablo:4.9.Terekesinde Takı ve Ziyet Eşyası Bulunanlar

Tereke Sahibi	Ziyet Eşyaları
Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın Zevcesi Hacı Asiye Hatun	Altın Top ve Ziyet
	İncili Küpe
	Altın Yüzük
	Gümüş Yüzük

Tablo:4.9.'daki bilgilerden hareketle terekede ziyet eşyası olan tek kadın Müslüman bir kişiye ait olan terekedir. Bu terekede Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın zevcesi Hacı Asiye Hatun'a aittir. Bahsi geçen terekede kaydedilen ziyet eşyaları ; altın top ve ziyet, incili küpe, altın yüzük, gümüş yüzüktür.

4.2.2.Terekelerde Bulunan Giysi , Tekstil ve Kumaş Türleri

4.2.2.1.Terekelerde bulunan baş giysileri

Tablo:4.10.Terkelerd Bulunan Baş Giysileri ve Fiyatları

Türü	Adet	Miktar (kuruş)
Fes Deste 10'lu	30	300
Fes Deste 12'li	15	180
Fes Deste	3	105
Cedid Fes	6	12
Müsta'mel Fes	3	24
Demir Kılıç ⁶³ Fes	1 2	100
Müsta'mel Fes Püskül	2	2
Müstamel Fes	1	10
Fes	1	44
Tokat Yemeni	1	305

Tablo:4.10.' belirtildiği üzere terekede bulunan baş giysilerinin büyük çoğunluğunu Müslüman erkeklerin başlarına giydiği fesler oluşturmaktadır. Fes; Osmanlılar 'da ve hala bugün bazı islam ülkelerinde kullanılmakta olduğu bir baş kıyafetidir.⁶⁴Feslerin tabloda da görüldüğü üzere bir çok çeşidinden bahsedilmiştir. Deste halinde olan fesler, düzine halinde olan fesler, yeni olarak ifade edilen cedid fesler, müstamel olarak ifade edilen eski fesler, püsküllü olan fesler ve terekede fiyatı birlikte verildiğinden dolayı tek adet fiyatı belirlenemeyen demir kılıçla birlikte kayda geçen feslerdir.

Terekede ismi geçen bir diğer baş giysisi ise Tokat Yemenisidir. Tokat Yemenisi; yaklaşık olarak 600 yıllık bir geçmişe sahip olan ve Tokat'ta üretilen, Evliya

⁶³ Fesle birlikte fiyat verildiği için adet fiyatı belirtilmemiştir.

⁶⁴ Hülya Tezcan, "Fes Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, c.12, İstanbul,1995,s.415.

Çelebi'nin dahi övgüyle bahsettiği , “*Beyaz pembe bez-i Diyar-ı Lahor'da yapılmaz. Güya altın gibi mücelladır. Kalemkar basma yüzü, münakkaş perdeleri gayet Memduh olur*” yemeni, yazmalardır⁶⁵

4.2.2.2.Terekelerde İsmi Geçen Giysiler ve Tekstil Ürünleri

Tablo:4.11.Terekelerde İsmi Geçen Giysiler

Kıvırtma Don	Müsta'mel Setre Pantolon	Çuha Kaplı Kürk
Kıvırtma Gömlek	Yörük	Müsta'mel Beyaz Elbise
İşli Çorap	Sim Keten Kuşak	Katlı Donluk
Sırma İşli Kadife Ceket	Uçkur	Penbe Aba
Şelazi İpek Boy Entari	Çadır Gömlek	İpek Kaftan
(...) Şalvar	Müsta'mel Çadır Don	İpek Donluk
Sağire Peşkir	Müsta'mel İpek Entari	İpekli Kuşak
Melez Don	Yün Memlü Basma Yüzlü Ceket	Çorap
Çocuk Elbisesi	Müstamel Yörük	Şalvar
Müsta'mel Acem Şalı	Def'a Elbise Beyaz	Canfes Elbise
Müsta'mel Kadife Yelek	Müsta'mel Basma İçlik	Müsta'mel Asker Pantolon
Astar	Müsta'mel Basma Yelek	Pantolon
Yelek	Müsta'mel Çadır Entari	Asker Ceket
Bütün Kürk	Yünlü Entari	Bindallı Fermuarlı Elbise
Keten Kürk	Trablus Kuşağı	Kafkas Altı Gümüş Kuşak
Müsta'mel Palto	Müstamel Entari	Erkek Gömleği
İplikli Donluk	Çuha Elbise Takım	Önlük
Merzifon Karı Donluk	Bindallı Elbise Takım	Peştamal
Aba	İpekli Oya Abiye	İşli Peşkir
Tokat Kuşağı	Yünlü Basma Hırka	İşli Uçkur
Yünlü Şal	Oyalı Gömlek	Mavi peşkir
Al Kadife İşli Şalvar	Yünlü Kaftan	Şeritli Kadife Şalvar
Bindallı Kaftan		

⁶⁵ www.tokat.gov.tr

Tablo:4.11.'de belirtildiği gibi terekelerde ismi geçen giysilere baktığımızda; don, gömlek, çorap, ceket, entari, şalvar, elbise, şal, yelek, astar, kürk, palto, donluk, aba, Tokat kuşağı, kaftan, pantolon, hırka, abiye, peşkir, uçkur, önlük, peştamal, takım elbise ve içlik gibi giyim eşyaları bulunmuştur. Bu eşyalarının hemen hemen her birinin türü ve özelliği farklılık göstermiştir. Don çeşitleri; kıvırtma, iplikli, melez, katlı, ipek ve müstamel çadır donlar olarak bilinmektedir. Gömlek çeşitleri; oyalı, kıvırtma ve erkek gömleği olarak çeşitlilik göstermiştir. Çorapların çeşidi ise yalnızca bir tanedir. Bu çorapta işli çorap olarak belirtilmiştir. Entariler, ipek boy entari, müstamel ipek entari, müstamel entari ve müstamel çadır entari olarak belirtilmiştir. Şalvar çeşitleri, al kadife işli şalvar ve şeritli kadife şalvar olarak belirtilmiştir. Elbiseler, çocuk elbisesi, çuha elbise takımı ve bindallı fermuarlı elbise olarak belirtilmiştir. Şallar; yünlü ve müstamel acem şalı olarak belirtilmiştir. Yelekler; müstamel kadife yelek ve müstamel basma yelek olarak iki çeşittir Kürk çeşitleri; bütün kürk, keten kürk ve çuha kaplı kürk olarak belirtilmiştir. Palto çeşidi sadece bir adet olarak belirtilmiştir. Kuşaklar,; Tokat kuşağı, sim keten kuşak, Trablus kuşağı ve ipek kuşak çeşidi olarak belirtilmiştir. Kaftanlar; bindallı kaftan ve yünlü kaftan çeşitleri bulunmuştur. Pantolon çeşitleri; müstamel setre pantolonu ve müstamel asker pantolonu olarak belirtilmiştir. Birer adet işli uçkur, müstamel yörük, içlik,ipekli oya abiye, önlük ve peştamal bulunmaktadır. Ceket çeşitleri, sırma işli kadife ceket, yün memlü basma yüzlü ceket ve asker ceketi belirtilmiştir.

Tablo:4.12.Terekeler de İsmi Geçen Tekstil Ürünleri

Müstamel İpek Döşeme	Kadife	Çuval Bohça
Bohça	Yazlık Basma Parça	Havlu Kese
Müstamel Siyah Çul	Basma Parça	Müstamel Hurç
Müstamel Havlu	El Mendili	Keten Çuval
Müstamel Kıl Çuval	Şilte Kumaş	Heybe
Müstamel Keten Çuval	Kürsü Örtüsü	Türki Heybe
Frank Mendili	Hamam Havlusu	Amerika Bezi
Beyaz İplik Paketi	Basma Bohça	Çuval Heybe
Astar Parça	Aba Parça	Rum Keteni

Tablo:4.12.' daki tablodan hareketle, terekede ismi geçen tekstil ürünleri ise; müstamel ipek döşeme, bohça, müstamel siyah çul, müstamel havlu, müstamel kıl çuval, müstamel keten çuval, Frank mendili, beyaz iplik paketi, astar parça, çuval heybe kadife , yazlık basma, basma, el mendili, şilte kumaş, kürsü örtüsü, hamam havlusu, basma bohça, aba parça, çuval bohça, havlu kese, müstamel hurç, keten çuval, heybe, Türki heybe, Amerika bezi ve rum keteni olan ürünlerdir.

4.2.3.Yatak ve Çarşaf Türleri

Tablo:4.13.Terekelerde Bulunan Döşek, Yorgan, Çarşaf ve Diğer Ürünler

Yatak	Çaput Memlü Minder
Şilte	Müstamel Köhne Kilim
Safi Yün	Müstamel Şilte
Minder	Yan Halısı
Sağır Ham Kilim	Yün Memlü Döşek
Yatak Çarşafı	Kebir Kilim
Çaput Minder	Hamam Kilim
Müstamel Sırma Yün Memlü Döşek	Halı Seccade
Yorgan	Basma Koltuk Yastığı
Yastık	Çul Kilim
Pembe Memlü Basma Yüzlü Şilte	Köhne Döşek
Pembe Basma Yüzlü Yorgan	Köhne Minder
Pembe Yüz Yastığı	Sağır Minder
Müstamel Kilim	Sağır Keçe
Yorgan Yüzü	Kastamonu Çarşafı
Sırmalı Kilim	Döşek Yüzü
Siyah Kilim	Yünden Memlü Kilim
Yatak Başı Mavi	Yastık Örtüsü
Keten Kilim	Def'a Müstamel Kilim
Yün Memlü Basma Yüzlü Yastık	Cedid Kilim
Müstamel Haccac Kilim	Kurşunlu Çuha Sağır Kilim
Hasırlı Şilte	Kürt Kilim
Kilim Seccade	

Tablo:4.13.'den hareketle terekede ismi geçen döşek, yorgan, çarşaf, yatak ve diğer türlere baktığımızda; yatak, şilte, safi yün, minder, sağır ham kilim, yatak çarşafı, çaput minder, müstamel sırma yün memlü döşek, yorgan, yastık, pembe memlü basma yüzlü şilte, pembe basma yüzlü yorgan, müstamel kilim, yorgan yüzü, sırmalı kilim, siyah kilim, yatak başı mavi, keten kilim, yün memlü basma yüzlü yastık, müstamel haccac kilim, çaput memlü minder, müstamel köhne kilim, müstamel şilte, yan halısı, yün memlü döşek, kebir kilim, hamam kilim, halı seccade, basma koltuk yastığı, çul kilim, köhne döşek, köhne minder, sagir minder, Kastamonu çarşafı, döşek yüzü, yünden memlü kilim, yastık örtüsü, def'a müstamel kilim, cedit kilim, kurşunlu çuha sagir kilim, hasırlı şilte, kürt kilim, kilim seccade ve sagir keçe ürünleri belirtilmiştir.

4..2.4. Mutfak Araç ve Gereçleri

İncelenen tereke kayıtlarına göre, hemen hemen her evin mutfağında nühas olarak geçen yani bakırdan olan eşyalar bulunmaktadır. Mutfakta olan araç ve gereçlerin de büyük çoğunluğu aynı şekilde bakırdan yapılanlardır. Bakırdan sonra aza da olsa tunçtan yapılan mutfak eşyalarına da rastlanılmıştır.

4.14.Terekelerde Bulunan Mutfak Eşyaları

Evani Nühas	Çorba Bakırı
Hırdavat	Çorba Leğeni
Tezgah Takımı	Çorba Tası
Sagir küp	Tunç Havan
Kebir Küp	Sahan
Nühas Helke	Sini
Çay Kazganı	Topaç Tas
Köhne Helke	Sahan Kazganı
Kahve Takımı	Kırmızı Tepsi
Çini Tabak	Kahve Takımı
Ocak Demiri	Kahve Takımı Çekmecesi
Maden Kaşık ve Çatal	Biber Değirmeni
Çini Tabak	Nühas Minkaa
Nühas Sahan Tası	Nühas Leğen
Nühas	Nühas Tencere

Bakır Sahan	Nühas Tepsi
Tava	Sini Kazgani
Çorba Kazganı	Nühas Tepki
Kazgan	Cam ve Fincan
Tepsi	Kaşık Deste
Kahve Değirmeni	Ağaç Kaşık
Çorba Tenceresi	Tas Kazgani
Hamur Helkesi	

Tablo:4.14.'den hareketle terekede geçen mutfak eşyalarının isimleri; evani nühas, hırdavat tezgah takımı, sağır küp, kebir küp, nühas heleke, nühas terani, köhne heleke, kahve takımı, çini tabak, ocak demiri, maden kaşık ve çatal, çini tabak, def'a evani, nühas, çorba bakır, çorba leğeni, çorba tası, tunç havan, havan, sini, topaç tas, sofrta şeker, kırmızı tepsi, kahve takımı, kahve takımı çekmeces, nühas minkaa, nühas leğen, nühas tencere, bakır sahan, tava, nühas tepsi, nühas sahan tası, kazgan, tepsi, kahve değirmeni, cam ve fincan, ağaç kaşık, çorba tenceresi, tas kazganı, hamur helekesi, sini kazganı, sahan kazganı ve çay kazganı gibi mutfak araç ve gereçleri terekede belirtilmiştir.

4.2.5. Hayvan Türleri

4.15. Terekelerde Bulunan Hayvan Türleri

Camus Öküzü	Düğe	Koyun
Kara Sığır Öküzü	Dana	Keçi
Camus İneği	Conba	Oğlak
Camus Buzağı	Tosun	Erkek Merkep
Merkep	Malak	Dişi Merkep
Kısrak	Kara Camus İneği	Kara Sığır Düğesi
Tay	Esb	Sığır
Kara Sığır İneği	Kara Sığır Tosunu	Tiftik Keçisi
Doruk Kısrak	Kuzu	Koç
Kır Kısrak	Toklu	Körpe Dana
Camus Conbası	Teke	

Tablo:4.15.'den hareketle terekede ismi geçen hayvan türleri; Camus öküzü, düğe, koyun, kara sığır öküzü, dana, keçi, Camus ineği, cönbe, oğlak, Camus buzağı, tosun, erkek merkep, merkep, malak, dişi merkep, kısarak, kara Camus ineği, kara sığır düğesi, tay, esb, sığır, kara sığır ineği, kara sığır tosunu, tiftik keçisi, doruk kısarak, kuzu, koç, kır kısarak, kuzu, koç, toklu, körpe dana, Camus cömbesi ve teke gibi hayvanlardır.

4.2.6.Çeşitli Ev ve İş Aletleri

Tablo:4.16.Terekelerde Bulunan Çeşitli Ev, İş, Tarım ve Hayvan Aletleri

Sagır Ayna	Şa'ir Kil	Sagır Ayna
Tahta Sandık	Kafes Kil	Ceviz Sagır Masa
Bel	Müstamel Karık Takımı	Müstamel Dirgen
Balta	Asma Saat	Saban Demiri
Kazma	Kanepe	Müstamel Sandıl
Sac	Öküz Arabası	Çamaşır Leğeni
Soba	Çift Takımı	Çamaşır Kazganı
Kantar	Kebir Kabala	Arı kovanı
Çıkrık	Hınta Ölçek	Küp
Şamdan	Tırpan	Ceviz Masa
Demir Kürek	Kasnak	Çam Masa
Sac Ayak	Cendere	Demirli Ölçek
Orak	Sıra Bend	Telden Mamul Dolap
Karıklı Ölçek	Hasırlı Koltuk	Koltuk Sandalyesi
Sagır Ölçek	Sandalye	Sofra Tahtası
Yarma Ölçek	Hasırlı Kırve?	Masa
Mısır Ölçek	Sivas Sandalyesi	Eskici Çekici

Tekne	Müstamel Kaput	Demir Örs
Tahta	Demir Kılıç	Pencere Perdesi
Rençber Takımı	Ağaç Kanepe	Kiriş
Sagir Ambar	Asma Lamba	Öz Kereste
Yatak Feneri	Tahta Kılıç	Hınta Demiri
Şa'ir Demirli	Dökme Soba	Adi Sandalye
Müstamel Kabala	Su Maşrapası	Nühas Güğüm
Yarma Demirli	Çekmece	İbrik
Gümüş Düğme	Mermer Taşı	Def'a İbrik
Gümüş Kalpağı	Dolap	Sarı Leğen
Atik Düğme	Ayna	Deri Çanta
Def'a Kazgan	Makine Kapağı	Teneke Kutu
Leğen	Esvap Çantası	Ayak Sac
Lengiri	Barut Kapağı	Frenk Cüzdanı
Hurda Kazganı	Tütün Teknesi	Mücellit Takımı
Lamba	Tütün Muşambası	Çalar Saad
Şemsiye	Dürbün	Çakmak
Mestak ? Makinesi	Cüzdan	Dikiş Makinesi
Levye	İskemle	Kapaklı Sahan
İncili Küp	Zahire Kabalası	Ateş Küreği
Gümüş İğne	Divit	Ceviz Sandık
Lamba Takımı		

Tablo:4.16.de de belirtildiği üzere, terekelerde bir çok iş, ev, tarım ve hayvan aletlerine rastlanılmıştır. Terekede ismi geçen eşyalar; sagir ayna, şa'ir kil, tahta sandık, bel, balta, kazma, sac, soba, kantar, çıkırık, şamdan, demir kürek, sac ayak, orak, karıklı ölçek, şa'ir ölçek, yarma ölçek, mısır ölçek, tekne, tahta, rençber takımı, kafis kil, kabala, asma saat, kanep, öküz arabası, çift takımı, kebir kabala, hinta ölçek, tırpan, kasnak, cendere, sıra bent, kendir, hasırlı koltuk, sandalye, hasırlı kırve, sivas sandalyesi, müstamel kaput, demir kılıç, ağaç kanep, sagir ambar, asma lamba sagir ayna, ceviz sagir masa, müstamel dirgin, saban demiri, müstamel sandık, çamaşır kazganı, çamaşır leğeni, arı kovanı, küp, saban demiri, ceviz masa, çam masa, demirli ölçek, sandalye, telden mamul dolap, koltuk sandalyesi, sofrta tahtası, masa, eski çekiç, demir örs, pencere perdesi, kiriş, öz kereste, yatak feneri, ince ağaç, hinta demiri, şa'ir demirli, müstamel kabala, yarma demirli, gümüş düğme, gümüş kolpağı, atik düğme, dökme soba, su başrabası, çekmece, mermer taşı, dolap, ayna, adi sandalye, nühas güğüm, ibrik, def'a ibrik, sarı leğen, deri çanta, def'a kazgan, leğen, lengiri, şemsiye, mestak makinesi, levye, makine kapağı, esvap çantası, barut kapağı, tütün teknesi, tütün muşambası, dürbün, cüzdan, iskemle, teneke kutu, ayakçak, Frenk cüzdanı, mecellet takımı, çalar saat, çakmak, dikiş makinası, kapaklı sahan, incili küp, gümüş iğne, lamba takımı, perakende eşya, müstamel karık takımı, zahire kabalası, kiremit çerakı, divit, tahta kılıç, ceviz sandık ve ateş küreği gibi araç ve gereçlere rastlanılmıştır.

4.2.7.Terekelerde Bulunan Tarım Ürünleri

Tablo:4.17.Terekelerde Bulunan Tarım Ürünleri

Hinta	Şa'ir	Kuyruk Yağı
Nohut	Yarma	Zeytin Yağı
Zahire	Pirinç	Bulgur
Mısır	Pekmez	

Tablo:3.17. de de belirtildiği üzere terekede kaydı geçen tarım ürünleri; hinta, şa'ir, kuyruk yağı, nohut, zeytin yağı, zahire, sirke, mısır, pirinç, bulgur, yarma ve pekmezdir. Tereke kayıtlarında en çok ismi geçen tarım ürünü Şa'ir yani arpa ve Hinta yani buğdaydır. Her iki tarım ürünü de bize bu iki tarım ürünün her evin mutfağında mutlaka bulunduğu tahmini ettirmektedir.

4.2.8.Kesici ve Vurucu aletler

Tablo:4.18.Terekesinde Silah, Tüfek, Tabanca ve Kılıç Bulunanlar

M.Ş.S.	Tereke Sahibi	Tür	Adet	Fiyat (Kuruş)
S.191-N.137	Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah	Tabanca	1	10
		Kılıç	1	57
S.209-N.167	Haseki Oğlu Ali Ağa İbni Ali İbni İbrahim	Tabanca	2	30
		Kılıç	1	20
S.221-N.183	Amasyalı Yaverli Zade Hafız Rıfat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah	Tüfek	1	62
S.332- N.77	Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdullah	Tüfek	1	19
		Tabanca	1	9,5
S.92- N.200	Kargalı Oğlu Hafız Bin Mahmud Bin Abdullah	Tüfek	1	20
S.385-N.187	Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	Tüfek	1	20

Tablo:4.18. de belirtildiği üzere; Cellat oğlu Hasan bin Cellat bin Abdullah'ın terekesinde 1 adet tabanca ve 1 adet kılıç bulunmuştur. Bulunan tabancanın fiyatı 10 kuruş, kılıcın fiyatı ise 57 kuruştur. Haseki oğlu Ali ağa ibni Ali ibni İbrahim'in terekesinde ise 2 adet tabanca ve 1 adet kılıç bulunmuştur. Bulunan 2 adet tabancanın fiyatı 30 kuruş, 1 adet kılıcın fiyatı ise 20 kuruştur. Amasyalı Yaverli Zade Hafız Rıfat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah'ın terekesinde ise 1 adet tüfek bulunmuştur ve fiyatı 62 kuruş olarak belirtilmiştir. Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdullah'ın terekesinde 1 adet tüfek ve 1 adet tabanca bulunmuştur. Tüfeğin fiyatı 19 kuruş, tabancanın fiyatı ise 9.5 kuruş olarak belirtilmiştir. Kargalı Oğlu Hafız Bin Mahmud Bin Abdullah'ın terekesinde 1 adet tüfek bulunmuştur ve fiyatı 20 kuruş olarak belirtilmiştir. Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud'un terekesinde ise 1 adet tüfek bulunmuştur ve onun da fiyatı 20 kuruş olarak kayda geçilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUKUNA GÖRE MİRAS VE MİRASIN PAYLAŞIMI

5.1. İSLAM VE OSMANLI HUKUKUNDA MİRAS

İslam hukukunda mirasın kelime anlamına baktığımız zaman, ‘*irs, veraset, tevariis, varis, muris*’ aynı köklerden geldiğini, ilk dördünün mastar eki aldığını, son ikisinin ise ism-i fail olduğunu ifade edilmektedir. Sözlük anlamını ise ‘*intikal etmek, halef olmak*’, diye tanımlamıştır.⁶⁶ Aynı zamanda miras, ölen bir kimsenin terekesinde belirlenen ve tayin ettiği kişilere bırakmış olduğu malların tamamına denir.⁶⁷

İslam’da mirasın belirlenmesinde rol alan başlıca ve en önemli kaynaklardan biri Kur’an-ı Kerim gelmektedir. Çünkü Kur’an-ı Kerim nasıl ki diğer hukuk dallarındaki konuları bünyesinde ihtiva ediyorsa aile ve miras hukukuyla ilgili hükümlerin verilmesinde de aynı önemi teşkil etmiştir.⁶⁸ Daha sonra kendisini izleyen bir diğer önemli kaynak olan Hz.Peygamberin sünnetleri, İcma ve son olarak da sahabelerin kabul ettikleri ve ilettikleridir.⁶⁹

İslam hukukunda mirasçıları belirlemek ve tayin etmek ile ilgili herhangi bir müessese yoktu.⁷⁰ Bu sebeple vasiyet etmekle veya mirasını bırakacağı kişi tayin etmekle sınırlı kalmıştır.⁷¹ İslam miras hukuku, aile yapısını koruma sistemine sahip, ferdiyetçi bir özelliği olan hukuk sisteminin bünyesinde barındırmaktadır.⁷² Bundan dolayı terekelerde kimlerin veya hangi kurumların terekeden ne kadar pay alacakları ve mirasın hangi şartlar altında veya ne şartlarla paylaşılacağı gibi hükümlerin hepsi yukarıda belirtilen kaynaklara göre yapılmaktaydı.

⁶⁶ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İrfan Yay, İstanbul 1974, s.357.

⁶⁷ Hamza Arslan, “*İslam Miras Hukukunda Terike Taksiminde Gözetilen Maslahatlar*”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009, s.28.

⁶⁸ M. Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1985, s.6.

⁶⁹ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s.364.

⁷⁰ Joseph Schact, *İslam Hukukuna Giriş*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay, Çev.(Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener), Ankara 1986, s.175.

⁷¹ Joseph Scahct, *a.g.e.*, s.175.

⁷² Ayşe Şimşek, “*18. Yüzyıl Konya Şer’iyye Sicilleri Bağlamında Osmanlı Kadınlarının Miras Hukuk Meseleleri (1750-1800)*”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018, s.56.

5.2.GENEL KURALLAR

5.2.1.Mirasın Esasları

Bırakılan malların miras olabilmesi üç unsuru vardır. Bunlar:

- Varis olan kişi veya mirasçı olan kişilerdir
- Miras bırakan kişi
- Mevrus yani, miras kalmış kişi, annesinden, babasından veya her ikisinden miras geçmiş kişi⁷³, miras ve tereke⁷⁴

5.2.2. Mirasçı Olmak İçin Gereken Sebepler

- Hısımlığın Olması (el- Karabe)
- Evlilik bağıyla kurulmuş bağın olması
- Dostluğu veya yardımlaşmış olduğu birinin olması⁷⁵

5.2.3.Miras İçin Aranılan Şartlar

- Miras bırakan kişinin ölümünün gerçekleşmiş olması
- Ölen kişinin vasiyetinin bırakmış olduğu kimselerin halen hayatta olması
- Mirası alacak kişinin herhangi bir engelinin bulunmaması

5.2.4.Mirasa Engel Teşkil Edecek Durumlar

- Miras bırakacak olan kişiyi, varislerden herhangi birinin mirasa erkenden el koymak maksadıyla murisi kasten öldürmesi⁷⁶
- Miras bırakan kişi ile mirası alacak kişi arasındaki din farkının olması
- Tabi oldukları devletin farklılık göstermesi
- Mirası almasına engel olacak herhangi bir sebep
- Kölelik durumunun olması⁷⁷

⁷³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Lugat Eski ve Yeni Harflerle*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2015, s.739.

⁷⁴ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İrfan Yay., İstanbul 1974, s.367.

⁷⁵ Hamza Arslan, "İslam Miras Hukukunda Terike Taksiminde Gözetilen Maslahatlar", Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009, s.29.

⁷⁶ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s.370.

⁷⁷ Hamza Arslan, "İslam Miras Hukukunda Terike Taksiminde Gözetilen Maslahatlar", Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009, s.33.

5.3. TEREKE ÜZERİNDE OLUŞABİLECEK HAKLAR

- Ölen kişinin kefenlenip defnedilmesi işlemi
- Ölen kişinin varsa geride bırakmış olduğu borçlar
- Vefat eden kişinin varsa bıraktığı vasiyeti
- Son olarak da mirası alacak olan varislerin sahip olduğu haklar

5.4. TEREKE ÜZERİNDEN HAK SAHİBİ OLAN MİRASÇILAR

Varis veya veraset, vefat eden bir kişinin yakınının ya da vasiyetinde belirttiği kişinin vesayet vasıtasıyla bırakılan mal ve mülke sahip olan kişiye, mirası alan kişiye denir.⁷⁸ İslam da belirtilen miras hukukuna göre ise mirasçı, vefat eden kişiye nisbet bakımından bağılıkları olan, mirası almasına hiçbir engeli bulunmayan, mirası alabilecek şartları üzerinde bulunduran, mirasın kaynaklarında da belirtildiği üzere Kur'an'da, sünnette icma da ve diğer kanunların belirttiği hisselerle sahip olan kişiye denir.⁷⁹

Terekede mirasçı olmaya hak kazanan sınıflar:

5.4.1. Farz Sahibi Olan Mirasçılar (Ashab-ı Feraiz)

Ashab-ı feraiz olan bu sınıfa mahfuz hisseli mirasçılar⁸⁰ yani hakkı korunmuş, gözetilmiş olan mirasçı sınıfıdır.⁸¹ Bu mirasçı sınıfın terekeden ne kadar miras alacağı Kur'an'da, sünnette ve icma da belirlenmiş oranda miras alacak olan kişilerdir. Alacakları hisse oranları ise 1/2 yani yarım hisse, 1/4 yani dörtte bir hisse, 1/8 sekizde bir hisse, 2/3 üçte iki hisse, 1/3 üçte bir hisse ve 1/6 yani altıda bir hissedir. Bu hisselerden faydalanacak olan sınıfın içerisinde Kur'an'da belirtildiği gibi erkeklerden; baba (eb), koca (zevc), dede (cedd-i sahih) olan kişilerdir.⁸² Kadınlardan ise; karı (zevce), kız (bint, sulbiye), baba bir kız kardeş olan (uht lieb), ana baba bir kız kardeş olan (ahavat, lehüma, şakikat), oğlun kızı olan, oğlun oğlunun kızı olan, oğlunun kızı

⁷⁸ İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara 2011, s.1781.

⁷⁹ Hamza Arslan, *a.g.e.*, s.46.

⁸⁰ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi 2*, Konya 1989, s.123.

⁸¹ İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara 2011, s.944.

⁸² Ahmet Akgündüz, *Mukayeseli İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*, Diyarbakır 1986, s.285.

olan (nintü'l-ibn, ibniyye), ana birkız olan kız kardeş olan (uht liüm), nine (cedde) olan sınıftır.⁸³

5.4.2.Başkası Sebebiyle Mirasçı Olanlar (Asabe Bigayrihi)

Başkası sebebiyle mirasçı yani asabe bi gayrihi olan sınıf, asabelikleri kendinden solmayan ve başkalarıyla olan asabelikleri kabul eden terekeden miras bırakan kişinin kızları ile sonuç itibariyle oğlunun kızlarının, kendilerine yakın derecelerdekiyle ve kendilerinden daha aşağı derecede olan oğlun oğullarıyla ve tabi anne baba bir kız kardeş ile baba bir kız kardeşlerinde kendileriyle aynı derecedeki erkek kardeşleriyle olan mirasçılık durumudur.⁸⁴

5.4.3.Neseb Bakımından Asabe Olan Mirasçılar (Kan Hısımlığı)

Bu sınıfta yer alan mirasçılar ise baba tarafından kan bağı olan mirasçı sınıftır. Mirastan farz sahibi mirasçılar kendilerine düşen miras payını aldıktan sonra eğer terekenin tamamını içine almıyorsa geri kalanlar mirası kendi aralarında bölüşür.⁸⁵

5.4.4.Redd Yoluyla Kendilerine Miras Bırakan Kişiler

Redd yoluyla mirasa sahip olan kimseler ilk sınıflara sahip mirasçılardan herhangi bir kimse yoksa kısmi bir ölçüde kendilerine düşen hisselerin payını arttırmak için ilk sınıflara dahil olan be bu şeklide mirastan hak alan kimselerin bulunduğu sınıftır.⁸⁶

⁸³ Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* , İrfan Yay., İstanbul 1974, s.402.

⁸⁴ Abdurrahman Yazıcı, “*İslam Miras Hukukunda Asabe Yoluyla Mirasçılık*”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011 ,s.15.

⁸⁵ Joseph Schacht, *İslam Hukukuna Giriş*, İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1986, s.170.Çev:(Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener).

⁸⁶ Joseph Schacht, *a.g.e.* , s.176.

5.4.5.Zevu'l-erham

Ölen kişinin terekesinde farz sahibi ve ya kan hısımlığı noktasında mirasçısı bulunmadığı takdirde ölen kişinin hem erkek hem kadın tarafından olan akrabaları ifade eder.⁸⁷

5.4.6.Mevla'l-müvalat

Bu sınıftan olan mirasçılar ise farz sahibi ve asabe yönüyle miras alanlar dışında daha önceden yakınlık kurduğu bir kişinin seçilmesi üzerine kalan mirastır. Müslüman bir kişinin vela akdiyle ve ihtida esnasında seçmiş olduğu kimsedir.⁸⁸

5.4.7.Başkası Üzerinden Bağlı Olduğu Söylenenler

Ölen kişinin terekesinden kalan mirasa kan bağı olan akrabalarından başka herhangi bir beyanat olmadığı halde tereke sahibinin akrabası olduğunu iddia eden kimselerdir. Bunlar ilk etapta hak sahibi olan kişiler olmazsa eğer mirastan pay alma hakkına sahip olan kişilerdir.⁸⁹

5.4.8.Mirastan Üçte Bir (1/3) den Fazla Pay Alınması

Bu kimseler yukarıda bahsi geçen sınıflardan herhangi birinin bulunmadığı yahut bulunduğu ve izin verildiği takdirde eğer terekenin tamamı vasiyete dahil edilmişse bu mirastan pay almaya hakkı olan kimselerdir.⁹⁰

5.4.9.Bir Varis Olarak Kabul Edilenlerden Olan Beytu'l-mal

Sayılan ve sıralaması yapılan bu zümrelerden eğer hiç biri yoksa vefat eden kişinin terekesinde yer alan mirasın tamamı devletin hazinesine yani beytü'l-mal'a devredilir.⁹¹

⁸⁷ Abdurrahman Yazıcı, *a.g.e.*, s.47.

⁸⁸ Joseph Schacht, *İslam Hukukuna Giriş*, İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1986, s.176. Çev:(Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener).

⁸⁹ Abdurrahman Yazıcı, *“İslam Miras Hukukunda Asabe Yoluyla Mirasçılık”*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.15.

⁹⁰ Abdurrahman Yazıcı, *a.g.e.*, s.48.

⁹¹ Joseph Schacht, *a.g.e.*, s.177.

5.4.TEREKEDEKİ MİRASÇI DAĞILIMI

Tablo:5.1.Tereke Sahipleri, Varisleri ve Mirasçı Sayıları

Tereke Sahibi	Varisler	Sayısı	Varis Sayısı
Nihabet Oğlu Ohannes Veled Parsinih Veled Agoban	Eşi	1	3
	Oğlu	2	
Nihabet Oğlu Agopciyan Veled Parsinih Veled Agop	Eşi	1	3
	Kızı	1	
	Oğlu	1	
Pehlivan Oğlu Abdulkadir Bin Osman Bin Hüseyn	Kızı	2	6
	Oğlu	4	
Emir Hüseyn Oğlu Mustafa Bin Hasan Bin Hüseyn	Oğlu	2	4
	Annesi	1	
	Erkek Kardeşi	1	
Hacı Abdalbakiöğlu Kerimesi Aişe Binti Mustafa Bin Abdubaki	Oğlu	1	3
	Babası	1	
	Erkek Kardeşi	1	
Küçük İmam Oğlu Zevcesi Hatice Binti Hacı Ahmet Bin Abdullah	Eşi	1	3
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Küçük İmam Oğlu Arif Bin İsmail Bin Abdullah	Kızı	1	4
	Oğlu	1	

Bodur Oğlu Mehmet Bin Emin Bin Abdullah	Eşi	1	
	Oğlu	1	
Alibaz Oğlu Hüseyn Kahya İbni Ahmed Bin Ali	Eşi	1	8
	Oğlu	3	
	Kızı	4	
Abdulkerim Ağa İbni Mehmed	Eşi	1	6
	Oğlu	1	
	Kızı	4	
Hamham Oğlu Hacı Ahmed Bin Hacı Mehmed Bin Abdullah	Eşi	1	3
	Oğlu	2	
Abbas Oğlu Salih Kahya İbni Ali Bin Abdullah	Eşi	1	10
	Oğlu	7	
	Kızı	2	
Mahmud Çavuş Oğlu Aşır Bin Mahmud Bin Abdullah	Eşi	2	3
	Oğlu	1	
Süleyman Çavuş İbni Hüseyn Bin Abdullah	Kızı	2	2
İdris Oğlu Hüseyn Kahya İbni Hüseyn Bin Abdullah	Borcuna Denk		
Hacı Köse Oğlu Mehmed Bin Hasan Bin Abdullah	Eşi	2	5
	Oğlu	1	

	Kızı	2	
Kara Osman Oğlu Hacı Osman Bin Süleyman Bin Osman	Eşi	1	5
	Oğlu	1	
	Kızı	3	
Katırcıoğlu Veli Bin Mustafa Bin Abdullah Bilvar	Eşi	2	4
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Hacı Hasan Oğlu Abdullah Bin Abdulkadir Bin Hasan	Eşi	1	6
	Oğlu	1	
	Kızı	2	
	Babası	1	
	Annesi	1	
Mecdur oğlu Artin Veled Agop Veled Elahek	Kızı	2	2
Danacı İmam Oğlu Mehmed Arif Bin Mehmed Bin Mustafa	Eşi	1	4
	Oğlu	2	
	Kızı	1	
Alibaz Oğlu Damadı Kavvas Oğlu Mustafa Bin Hasan Bin Mustafa	Eşi	1	5
	Oğlu	3	
	Kızı	1	
Hacı Hüseyin Efendi İbni İbrahim Bin Abdullah	Eşi	2	5
	Annesi	1	
	Oğlu	1	

	Kızı	1	
Aslanoğlu Eşfak Veled Halak Veled Etamin	Eşi	1	3
	Oğlu	2	
Hıdır Oğlu Hüseyin Bin Hasan Bin Sadık	Eşi	1	7
	Oğlu	5	
	Kızı	1	
Sağır Oğlu Mahmud Bin Ahmed Bin Abdullah	Eş	1	5
	Oğlu	3	
	Kızı	1	
Kabek Oğlu Karabet Veled Ohannes Veled Etna	Eş	1	3
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Keriz Oğlu Ahmed Bin Hasan Bin Hüseyin	Eş	1	2
	Oğlu	1	
İmam Oğlu Ahmed Bin Emrullah Bin Emrullah	Eş	1	6
	Oğlu	2	
	Kızı	3	
Abdulkerim Zade Hacı Osman Bey İbni Mustafa Bin Abdullah	Eş	1	7
	Oğlu	4	
	Kızı	2	
Mesci Oğlu Mehmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Eş	2	2
Arif Oğlu Hüsrev Bin Arif Bin Halil	Anne	1	3
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Solman Oğlu Artin Veled Karabet Veled Etran	Eş	1	7
	Oğlu	2	
	Kızı	4	

Topuz Oğlu(....)Veli Bin Abdullah	Eş	1	7
	Oğlu	3	
	Kızı	3	
Eciryay Gayvan Veled Safon Veled Etamil	Eş	1	6
	Oğlu	3	
	Kızı	2	
Amasyalı Oğlu Ali Bin Hasan Bin Abdullah	Eş	1	5
	Oğlu	1	
	Kızı	3	
Gökçe Oğlu Ali Bin İsmail.Bin Abdullah	Eş	2	4
	Oğlu	2	
Alemdar Oğlu Nuh Mehmed Bin Kara Ali	Merzifon Milli Sandığına Teslim Olmuştur		
Selim Oğlu Eyüb Bin Hacı Salih Bin Ömer	Eşi	1	5
	Annesi	1	
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
	Doğmamış Çocuğu	1	
Karaman Oğlu İbrahim Bin Osman Bin Abdullah	Eşi	2	7
	Oğlu	2	
	Kızı	3	
Cellat Oğlu Hasan Bin Cellat Bin Abdullah	Eş	2	7
	Kızı	5	
Topuz Oğlu Ahmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Eşi	1	2
	Oğlu	1	
Molla Halil Oğlu Mehmed Bin Hüseyin Bin Halil	Eşi	1	5
	Annesi	1	
	Oğlu	1	
	Kızı	2	

Kasap Oğlu Huseyin Bin Mehmed Bin Ahmed	Eşi	1	2
	Oğlu	1	
Haseki Oğlu Ali Ağa İbni Ali İbni İbrahim	Eşi	2	3
	Oğlu	1	
(...) Oğlu Salih Bin Ahmed Bin Abdullah	Eşi	1	9
	Annesi	1	
	Oğlu	2	
	Kızı	5	
Ankaralı Oğlu Kerimesi Hatice Binti İbrahim Bin Abdullah	Eşi	1	3
	Oğlu	2	
Amasyalı Yaverlizade Hafız Rifat Efendi İbni Mustafa Bin Abdullah	Eşi	1	4
	Oğlu	1	
	Kızı	2	
Çizmeçi Oğlu Kiragos Veled Kiforok Veled Etamin	Eşi	1	4
	Annesi	1	
	Oğlu	2	
Nebi Oğlu Hacı İbrahim Bin Mustafa Bin Abdullah	Eşi	1	6
	Oğlu	2	
	Kızı	3	
İnce Ağazade Hacı İbrahim Bin Hacı Ahmed Bin Abdullah	Eşi	1	7
	Oğlu	5	
	Kızı	1	
Verendez Oğlu Mehmed Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Eşi	1	7
	Gelini	2	
	Oğlan Torun	3	
	Kız Torun	1	
Bölükbaşı Oğlu Ahmed Çavuş İbni Ali Osman Bin Ali	Eşi	1	7
	Annesi	1	
	Oğlu	2	

	Kızı	3	
Hıdır Oğlu Ali Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Eşi	1	8
	Oğlu	6	
	Kızı	1	
Mustafa Bin Abdullah Bin Abdurrahman	Oğlu	2	5
	Gelini	1	
	Oğlan Torun	2	
Mahmud Oğlu Hasan Bin Abdullah	Eşi	1	7
	Oğlu	3	
	Kızı	3	
Hokoş Oğlu Mustafa Bin Ömer Bin Osman	Eşi	1	7
	Oğlu	3	
	Kızı	3	
Safi Oğlu Ali Kahya Bin Sadık Bin Abdullah	Oğlu	3	4
	Kızı	1	
Pekmezci Oğlu İsmail Bin (...) Bin Abdullah	Eşi	1	5
	Oğlu	2	
	Kızı	2	
Bağdatlı Oğlu Mehmed Bin Bekir Bin Abdullah	Oğlu	1	2
	Kızı	1	
Çelebi Oğlu Mehmed Ağa Bin İbni Mustafa Bin Abdullah	Oğlu	1	3
	Kızı	2	
Çelebi Oğlu Mehmed Ağa'nın Zevcesi Hacı Asiye Hatun binti Hasan Bin Abdullah	Kızı	2	4
	Babası	1	
	Emmisi	1	
Tatbus Oğlu Milkan Veled Tatbus Veled Etamin	Eşi	1	5
	Oğlu	2	
	Kızı	2	
Armut Oğlu hasan Bin Hüseyin Bin Abdullah	Eşi	2	7
	Kızı	5	

Deli Osman Oğlu Kamil Bin Seyyid Ahmed	Nizamiyeye Devredildi		
Mehdi Oğlu Bilal Bin Mustafa	Nizamiyeye Devredildi		
Hasan Alemdar Oğlu Osman Bin Ali	Nizamiyeye Devredildi		
Çırak Oğlu Halil Bin Satılmış Bin Abdullah	Nizamiyeye Devredildi		
Malatyalı Oğlu Mehmed Bin İbrahim	Nizamiyeye Devredildi		
(...) Oğlu Yakub Bin Hüseyin	Nizamiyeye Devredildi		
Ahmed Bin İbrahim	Nizamiyeye Devredildi		
Karaman Oğlu Halid Hasan Bin Kedik	Nizamiyeye Devredildi		
Kadı Oğlu Arif Bin Karaman	Nizamiyeye Devredildi		
Çorumlu Oğlu İsmail bin Mustafa	Nizamiyeye Devredildi		
Çorumlu Oğlu İsmail Bin Mustafa	Nizamiyeye Devredildi		
Kömeç Oğlu Halil bin Mehmed	Nizamiyeye Devredildi		
Timur Nam-ı Diğer Mevlüt Bin Osman	Nizamiyeye Devredildi		
Çavuş Oğlu Hasan Bin Osman	Nizamiyeye Devredildi		
Yeniçeri Oğlu Osman Bin Hasan bin Abdullah	Eş	1	7
	Oğlu	4	
	Kızı	2	
Yeniçeri Oğlu İsmail Bin Hüseyin bin abdullah	Eşi	1	6
	Oğlu	4	

	Kızı	1	
Taffar Oğlu Mustafa Bin Halil Bin Ali	Eşi	1	5
	Kızı	1	
	Emmi zade	3	
Hacı Murtaza Ağa'nın Hemşiresi Aişe Hanım Binti Mesud Bin İsmail	Eşi	1	3
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Şirin Oğlu Kiforok Veled Parsinih Veled Etramin	Eşi	1	3
	Oğlu	1	
	Kızı	1	
Ali Oğlu Damadı Ömer Bin Abdullah	Eşi	1	3
	Oğlu	2	
	Kızı	1	
Mumcu Oğlu Hafız Mustafa Bin Ahmed Bin Abdullah	Eşi	1	5
	Oğlu	2	
	Kızı	2	
Köse Oğlu Mehmed Bin İbrahim Bin Abdulkadir	Eşi	1	4
	Oğlu	2	
	Kızı	1	
Abdulgani Bin Ahmed			
Canık Oğlu Hafıdı İdris Bin Ali	Nizamiyeye Devredildi		
Kalender Oğlu Abdullah Bin Mehmed	Nizamiyeye Devredildi		
Polihtan Oğlu Ohannes Veled Karabet Veled Etamin	Eşi	1	5
	Oğlu	2	
	Kızı	2	
Topçu Oğlu Ahmed Bin Hasan	Eşi	1	4
	Oğlu	2	
	Kızı	1	
Civelek Oğlu Ahmed Bin	Eşi	1	3

Ahmed	Oğlu	2	
Laz Oğlu Ahmed Bin Mehmed	Eşi	1	7
	Oğlu	2	
	Kızı	4	
Hacı Musa Oğlu Hacı Mehmed Bin Hacı Mehmed Bin Abdullah	Eşi	2	7
	Oğlu	2	
	Kızı	3	
Berber Oğlu Mehmed Ali Bin Veli Bin Abdullah	Eşi	1	4
	Oğlu	3	
Mal Taksimi. Yukarıda ki Davanın Devamı	Kızı	1	1
Harputlu Oğlu Hasan Bin Mehmed Bin Süleyman	Eşi	1	2
	Kızı	1	
Himmet Oğlu Yusuf Bin Hasan	Nizamiyeye Devredildi		
Hacı (...) İnce Ağa Oğlu Salih Hayri Bin Hacı İbrahim	Nizamiyeye Devredildi		
Hacı Bayramzade Bekir Efendi İbni Hüseyin Bin Hacı Mehmed	Eşi	1	6
	Oğlu	3	
	Kızı	2	
Turhallı Mehmed Ağa Bin Abdullah Bin Ömer	Eşi	1	4
	Annesi	1	
	Oğlu	2	
Bekir Oğlu Halil Bin Ahmed Bin Hüseyin	Eşi	1	7
	Annesi	1	
	Oğlu	3	
	Kızı	2	
Türkmen Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	Eşi	1	7
	Oğlu	5	
	Kızı	1	
Kargalı Oğlu Hafız Hasan Bin Mahmud	Kızı	2	3
	Kız Kardeşi	1	
Kargalı Oğlu Hafız Bin	Kızı	1	3

Mahmud Bin Abdullah	Kız Kardeşi	2	
Mercan Oğlu Mustafa Bin Mehmed	Nizamiyeye Devredildi		
Murad Oğlu şaban Bin Hasan	Nizamiyeye Devredildi		
Kander Oğlu Ahmed Bin Emin	Nizamiyeye Devredildi		
Emir Oğlu Recep Bin Resul	Nizamiyeye Devredildi		
Veysi Oğlu şerif Bin Ömer	Nizamiyeye Devredildi		
Halil Oğlu şakir Bin şakir	Nizamiyeye Devredildi		

Tablo:5.1' e göre mahkemeye intikal eden kayıtlarda, miras bırakılan kişilerin büyük çoğunluğunu mirasçı olan eşler ve onların çocukları oluşturmaktadır. Bu mirasçıların yanı sıra mirası, annesine, kız kardeşine, erkek kardeşine, emmesine, kayınvalidesine ve kayınpederine bırakan tereke sahipleri de vardır. Ancak bu kayıtların sayısı çok azdır. Ayrıca kayıtlara göre hamile iken eşi vefat eden bir kişinin henüz doğmamış olan çocuğuna da eşit miktarda mal taksiminin yapıldığı görülmüştür.

SONUÇ

Hazırlanan bu çalışmada Merzifon'a ait Merzifon şer'iyye siciline kayıtlı 112 adet tereke kaydı incelenmiştir. İncelenen bu kayıtlar XIX. yüzyılın son çeyreğine ait dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında bizleri bilgi ve belgelerle aydınlatmıştır. Çalışılan 112 terekenin 101'i Müslüman terekelerine ait iken geri kalan 11 tereke de gayrimüslim olan kişilerin terekesidir. Müslümanların tereke kayıtlarında 5 kadın terekesi bilgisine ulaşılırken, Gayrimüslimlerde ise hiç kadın terekesi bilgisine ulaşılmamıştır.

İncelenen bu çalışmada 112 tereke sahibinden Müslüman olan erkeklerden 28'i mahallelerde ikamet ederken 43 kişide nahiyede ikamet etmiştir. Müslüman kadınlardan ise 4'ünün mahallede kalan 1 kişi ise köyde ikamet etmiştir. Aynı şekilde Gayrimüslimlerin 11'inin de mahallede ikamet ettiği saptanmıştır.

Tereke sahiplerinin kullanmış oldukları unvan ve lakaplara baktığımızda ise erkeklerden 12 kişinin, kadınlardan ise 1 kişinin bir unvanı kullandığı belirlenmiştir. İmam lakabını 2 erkek ve 1 kadın tereke sahibi kullanmıştır. Yine aynı şekilde diğer kullanılan lakaplar bodur, ağa, çavuş, kahya, kara, sağır, cellat, topuz, haseki, çelebi, kalender, köse, emir, hatun, molla, hanım ve efendi gibi toplamda lakap kullanan kişi sayısı 36 kişi bulunmaktadır.

Çalışmada tereke sahiplerinin sahip oldukları meslekler incelenmiş ve toplam 35 kişinin mesleği olduğu bilgisine varılmıştır. Bu 35 kişiden 28'nin nizamiyede görevli askerlerden oluşurken geri kalan 7 kişinin ise, danacı, kasap, çizmeci, pekmezci, hemşire ve berber olduğu belirlenmiştir.

Tereke sahiplerinin medeni durumlarına bakıldığında ise Müslüman kadınlardan 3 kişinin tek kişiyle evliliği bulunurken geri kalan 2 kadının ise dul olduğu görülmüştür. Müslüman erkeklerin ise, 47'si tek kişi ile evlilik gerçekleştirirken geri kalan 22 kişiden 10'u 2 eşli, 1 kişi 3 eşli ve geri kalan 10 erkeğin ise dul olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Terekelerde bırakılan mallar içinde en çok olan eşya bakırdan yapılan mutfak eşyası yada herhangi bir bakırdan yapılan eşyadır. Aynı şekilde çok fazla tarım ürününe rastlanmazken özellikle büyük baş hayvan sayısının çok olduğu ve kıymetlerinin olduğu

bilgisine ulaşılmıştır. Terekelerden elde edilen verilerden yola çıkacak olursak terekesinde borç bırakan veya alacağı olan kişi sayısının da çok fazla olmadığı dikkat çeken bir diğer konudur.

Verilerden yola çıkarak edinilen bilgilere göre çalışılan yıllarda terekede bırakılan tekstil ürünlerinin çoğunun müstamel diye ifade edilen eskimiş olan eşyaların olduğunu görmekteyiz. Tereke sahiplerinin ekonomik olarak vaziyeti ise büyük çoğunluğunun durumun fakir veya orta sınıf olarak adlandırdığımız grubun içinde yer aldığını görmekteyiz.

Terekedeki bilgilerden, dönemin kullanılan ziynet eşyalarını, terekesinde nakit parası olanın, terekesinde vurucu aletleri olanın ve bunların hangi türleri kullandığı, mutfakta en çok hangi eşyaların kullanıldığı, hangi tarım ürünlerinin bırakıldığı, dönemin en çok rağbet gören hayvanın hangisi olduğu, kaç kişin kaç çocuğu olduğu gibi daha birçok bilgiye ulaşılmıştır.

Sonuç olarak çalışılan bu terekelerden dönemin ve yaşanan mekanın sosyal ve ekonomik olarak hangi şartlarda ne gibi durumlarda yaşanıldığı bilgisine ulaşılmış olunmakla birlikte bize şer'iyye sicillerinin tarihimiz açısından ne denli önemli olduğu ve aslında tarihimizi doğru ve asıl kaynaktan öğrenmenin huzurunu da sağlamıştır ayrıca dönemin sosyo-ekonomik yapısı üzerine yapılan çalışmalara katkısı sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

ARŞİV BELGESİ

Tokat Müzesi: Merzifon Şer'iyye Sicili.

İNCELEME ve ARAŞTIRMALAR

Abdurrahman Yazıcı, “İslam Miras Hukukunda Asabe Yoluyla Mirasçılık”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.

Ahmet Akgündüz, “Şer'iyye Sicilleri, Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Yay.*, C. 1, İstanbul 1980.

Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, , İstanbul 2002, S.14-25.

Ali İhsan Karataş, “Osmanlı Toplumunda Kitap”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.11., *Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.902-906.

Ali Himmet Berki, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal* , Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul 1954.

Alpaslan Demir- Yasin Dönder, “Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyye Sicili”, III.Uluslar Arası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu, Amasya, 2015.

Alpay Bizbirlik, “Tereke Defterleri Ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.10., *Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.731-736.

Ayşe Şimşek , “18. Yüzyıl Konya Şer'iyye Sicilleri Bağlamında Osmanlı Kadınlarının Miras Hukuk Meseleleri (1750-1800)”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018.

Ekrem Tak, *Diplomatik Bilimi Bakımından XVI-XVII Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009.

Fatih Coşkun Ertaş, “XIV. ve XVII Yüzyıllarda Osmanlı’da Tereke Uygulaması ve Muhasebesi-Sosyo Ekonomik Yapıya ve Miras Hukukuna Etkileri” *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.4., Tokat* 2012, s.197-222.

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Lugat Eski ve Yeni Harflerle*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2015.

Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi 2*, Konya 1989.

Halil İnalçık, *Osmanlı’da Devlet, Hukuk, Adalet*, Eren Yay., İstanbul 2000.

Hamza Arslan, “İslam Miras Hukukunda Terike Taksiminde Gözetilen Maslahatlar”, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009.

Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İrfan Yay., İstanbul 1974.

Hülya Tezcan, ’’Fes Maddesi’’, *İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yay., c.12, İstanbul,1995,s.415-416.

İbrahim Güler, “XVII .Yüzyılda Köylüler: Sinop Örneği”, *Türkler Ansiklopedisi, C.14., Yeni Türkiye Yay.*, Ankara 2002, s.158-163.

İlber Ortaylı, *Hukuk Ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul 2016.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988.

İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yay., Ankara 2011.

Joseph Schacht, *İslam Hukukuna Giriş*, İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1986, Çev:(Mehmet Dağ-Abdulkadir Şener).

M. Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1985.

M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1, Yargı Yay., Ankara 2004.

Mustafa Öztürk, “Osmanlı Dönemi Fiyat politikası ve Fiyatların Tahlili”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., C.10, Ankara 2002, s.43-45.

Mustafa Sabri Küçük, “Katip”, *TDVİA*, C.25., Ankara 2002, s.49-52.

Orhan Büyük, *Şer’iyye Sicillerin Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne’de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009.

Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlili)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1995, s.45-47.

Suraya Faruqhi, *Osmanlı Kültürü Ve Gündelik Yaşam*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2005.

Tahsin Özcan, “Muhallefat”, *TDVİA*, C.30., İstanbul 2005, s.406-407.

Tufan Gündüz, *Osmanlı Teşkilat Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2013.

Yunus Uğur, “Şer’iyye Sicili”, *TDVİA*, *Türk Diyanet Vakfı Yay.*, c.39., İstanbul 2010, s.9-11.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Pınar SİNMEZ

Doğum Yeri ve Yılı: Mersin / 1988

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih
Bölümü/Elazığ

Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon 2011-1012

Yüksek Lisans Öğrenimi: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih
Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı

Yabancı Dil: İngilizce